

MUSIK PÅ FÆRØERNE

EN KULTUR I BRYDNINGSTID

Modspil

-de store ørers musiktidsskrift

Nr. 38 Januar-marts 1988

Rhodos

Indhold

årgang 9, nr. 38, januar - marts 1988
særudgivelse om Musik på Færøerne

Leder: Musik på Færøerne – en kultur i brydningstid	3
Verden som en ø i havet. <i>Gunnar Hoydal</i>	5
Folkelighed i en ny tid. <i>Frits Johannesen</i>	11
Norðurlandahúsið í Føroyum. <i>Hanne Tofte Jespersen</i>	15
»Forandringen er sket i min tid« – interview med Martin Tórgarð	16
Færøsk melodibog på vej	18
Udefra – interview med Annika Hoydal	21
Brikker til en færøsk populærmusik-historie. <i>Robert Mc. Birnie</i>	24
Den rytmiske musiks vilkår. <i>Petur Mohr Reinert</i>	27
Jazzfestivalen i Tórshavn 1987	32
Færøerne gør amatøreren professionel. <i>Kristian Blak</i>	34
Hvornår begynder det? <i>Karsten Vogel</i>	36
Fra studiet – interview med Jóhannus á Rógvu Joensen	38
Ny musik. <i>Sunleif Rasmussen</i>	41
Kristian Blaks musikalske univers. <i>Kjeld Frandsen</i>	44
Musikpædagogik i en brydningstid. <i>Hanne Tofte Jespersen</i>	46
Karl Clausen og den færøske korsang – korsatser på vej	52
Kor- og orkesterliv på Færøerne. <i>Bogi Lützen</i>	55
ANMELDELSE	
Blått – færøsk kormusik på højt niveau. <i>John Høybye</i>	57
FÆRØSK PLADEPRODUKTION	58
Diskografi	60
Bibliografi	63

Denne særudgivelse udsendes med støtte fra Dansk-Færøsk Kulturfond, Ferðamannamiðstøð Føroya (det færøske turistråd), Mentunargrunnur Føroya Løgtings (det færøske Lagtings kulturfond), Nordisk Kulturfond, Tórshavnar Býráð (byrådet i Tórshavn).

redaktion og lay-out: Hanne Tofte Jespersen og Arne Kjær
omslag: Arne Kjær

MODSPIL

- de store ørers
musiktidsskrift

Redaktion:

Marianne Bentsen, Rikke Forchhammer, Hanne Tofte Jespersen (ansvh. for dette nr.), Arne Kjær, Peter Kjærulff, Jens Henrik Koudal, Lars Lindhardt, Ole Nørlyng.

Redaktionens adresse:

MODSPIL
c/o Forlaget Rhodos
Strandgade 36
DK-1401 København K
telefon: 01 54 30 20

Løssalg: kr. 45,- incl. moms og porto.
Øvrige numre kr. 35,-

Abonnement: 9. årgang (nr. 35–38)
kr. 128,- incl. moms og porto.
Abonnenter uden for Danmark ekskl.
22% moms + porto for forsendelse.

Tidligere numre (se også side 61)

Nr. 23–37 kan bestilles hos:
Forlaget Rhodos,
telefon 01 54 30 20,
eller ved at benytte kuponen side 61.

Annoncepriser: 1/1 s. 800 kr.,
2/3 s. 600 kr., 1/2 s. 450 kr.,
1/4 s. 250 kr., 1/3 s. 325 kr.

ISBN: 87 7245 2315 nr. 38 1988
ISSN: 0105-9238
Produktion: RHODOS, København

Musik på Færøerne – en kultur i brydningstid

Sådan formulerede vi temaet for denne særudgivelse af Modspil. Mange færinger kiggede på os og på titlen, smilede lidt og sagde: »brydningstid, javel. Og musik –«, som havde de tilføjet »skulle det nu være interessant?«

Ikke fordi færinger er uvante med udlændinges interesse eller ikke gerne ser sig som genstand for den. Men man føler en berettiget skepsis over for dem, der efter et ophold eller to og dyb fascination af det særegne land udtaler sig skråsikkert om det færøske samfund.

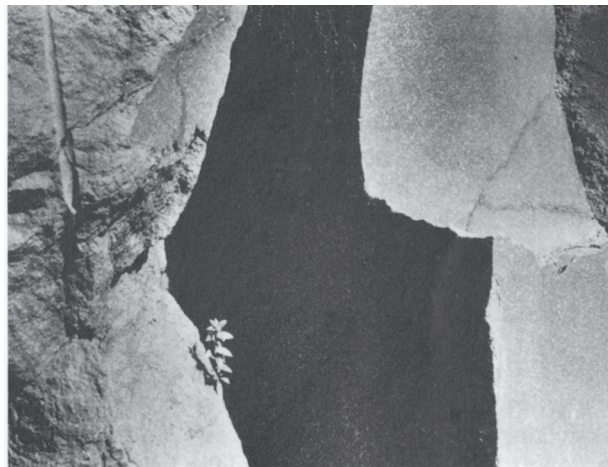
De sidste 30 års samfundsmæssige udvikling på Færøerne har været båret af et utroligt initiativ. Overlevelsessevnen og viljen til forandring kan kun imponere. I de senere år har øerne redet på en velstandsølge, som for en dansker umiskendeligt ligner de glade 60'eres ubekymrthed – her går det godt!

Som udefrakommende har jeg undertiden tænkt: er det mon fordi I kræver oprejsning efter (adskillige) 'hundrede års ensomhed' under vores forkvaklede kolonistyre, eller hvad vil I med den udvikling, I der allerede var så højt udviklede omend i en anden målestok end bilernes, videoernes?

Jo, jeg forstår godt, at I er trætte af at blive mødt med forventninger om at leve i et natur-reservat til gavn for turisten – at det har været et spørgsmål om affolkning eller overlevelse. Og jeg ved også, at I kan selv.

Hvorfor så en særudgivelse af et *dansk* musiktidsskrift om musik på Færøerne i slutningen af 1980'erne?

Vi har på mange måder mistet vor kulturelle iden-

titet. Folkekulturen er kommet på museum, og pædagogerne får til opgave at skabe en sangkultur, hvis vi da ikke vil lade mediefigurerne om at synge for vore børn. Vi har fået en masse valgmuligheder og må skabe en identitet ud fra den situation.

Dele af traditionen er stadig levende hos Jer. I synger tilsyneladende mere end vi gør. Endnu? Og I er i fuld gang med at opbygge et, mange, musikliv – til dels efter mønstre hentet udefra.

Og måske har vi noget at lære hinanden, Jer øboere i det nordatlantiske og os lidt længere mod sydøst. Det er spændende at følge med i, om det vil lykkes for Jer at skabe en syntese, den lykkelige »højere enhed« af det gamle og det nye. Færøerne inspirerer til eftertanke, bl.a. fordi I får den fremmede til at opleve sin egen manglende identitet.

Vi kan til gengæld inspirere med vores iagttagelsessevne og anderledes baggrund. Måske. Færøsk musikkultur har længe været præget af vekselvirkningen mellem inspiration udefra og den talentmasse, som det færøske folk selv opbyder. Gamle Kaspar Boman i William Heinesens *De fortabte spillere* var en sådan katalysator. Det var ham, der ud over at give lille Orfeus violinundervisning havde

fået sat gang i de fortabtes strygekvartet, i et sangkor mm. i den gamle by, romanen foregår i, og som er *Havn* (Tórshavn).

Dette temanummer rummer adskillige beretninger om tilsvarende inspiration fra udefrakommende musikere – inden for klassisk musik såvel som i jazz, rock etc. Spillemændene hos Heinesen lider en krank skæbne. Vore dages færøske musikanter er ingenlunde fortabte. *Opblomstring, vækst* er de ord, der går klart igennem i artikler og interviews.

Også for musikkens vedkommende er disse år en brydningstid. Da vi planlagde temaet, tænkte vi især på de store linjer, brydningerne mellem den gamle og den ny kultur. Mødet med en lang række færøske musikere, komponister, musikpædagoger gjorde det klart, at der i høj grad er tale om brydninger i den daglige virkelighed, kontante problemer her og nu.

At komme *udefra*, sådan som vi i Modspil har gjort det, gør på een gang opgaven at ville skildre forholdene nemmere – og vanskeligere. Nemmere fordi man ikke selv er involveret, men kan spille narrens, den »uvidendes« rolle og tillade sig at spørge om alt. Vanskeligere fordi det færøske samfund er så småt som det er, og der derfor kan sættes navn og adresse på alle problemer.

Det gør man så ikke(!) men har i stedet en fint udviklet »kode« for, hvad man siger og ikke siger om hinanden. I danske institutioner, fx radio, TV eller i uddannelsessystemet er bureaukrati som regel noget fjernt; det er tilsløret, hvem der står for hvad. Institutionerne bliver selvkørende, på trods af at de opretholdes af mennesker med personlige sym- og antipatier, med forkærlighed for visse ideer og interesser frem for andre. Og de forskellige dele af det danske musikliv fungerer ret adskilt.

Det færøske samfund er gennemsigtigt, institutionerne ligeså. Og de samme personer går igen i mange musikalske sammenhænge – underviser fx i aften- og musikskole, leder måske én og er også lærer i folke-

skolen, gymnasiet eller seminariet, spiller samtidig i bands og/eller i symfoniorkesteret, er producer i radioen og aktiv i foreningsarbejde, dirigerer selv et kor eller orkester osv. osv.

En del af de aktive musikere m.m.m. – for mange er multikunstnere – ytrer sig på de følgende sider. I en tid med nye initiativer og med brydninger i forhold til en gammel kulturform vil der være en bevægelse henimod større mangfoldighed.

Det gælder også musiklivet. Der er mange flere om at tegne det, end tilfældet har været tidligere. Det betyder også, at »nøglefigurer« måske ikke længere fungerer som sådanne, men er een blandt mange – fordi mange flere bliver kompetente og har noget på hjerte. Som de kan komme ud med, fordi mulighederne vokser, herunder mulighederne for at dygtiggøre sig.

Dermed melder sig spørgsmålet om professionalisering. Der opstår behov for at kunne fordybe sig, sådan som det kun lader sig gøre, hvis (i dette tilfælde) musikken bliver en levevej. En nation med kun 45.000 indbyggere har brug for at finde sine egne løsningsmodeller. De er til gengæld påkrævne – hvor det indtil videre alene har været de færøske kulturarbejders omkvæd at pege på behovet for en *kulturpolitik*.

Hør da, hvad de har at sige! Modspils særudgivelse er, det udvidede sideantal til trods, ikke en udtømmende beskrivelse af musiklivet på Færøerne. Snarere et kalejdoskopisk billede – som vil kunne vendes og drejes, hvorved nye perspektiver kan dukke op.

HTJ

Vi skylder alle jer, der har bidraget til kalejdoskopet – med artikler, interviews, praktisk hjælp og med at stille sig velvilligt til rådighed før, under og efter vores ophold på Færøerne i august 87 – en hjertelig tak for hjælpen!

Arne Kjær og Hanne Tofte Jespersen

Verden som en ø i havet

Nogle ord om kulturen
på Færøerne i dag

af Gunnar Hoydal

Der er musik i alle slags udkanter for tiden, og vi kan på dette fjerne sted i verdenshavet se, at interessen er vokset betydeligt de seneste år. Man skal næsten være fra Sydamerika for at slå an som forfatter i USA i dag, digteren Seamus Heaney ude ved den irske kyst er blevet et varmt navn i London, Herbjørg Wassmo fra Nordnorge fik årets nordiske litteraturpris, og sidste år var det vores egen Rói Patursson, som pludselig befandt sig i den nye interesses midtpunkt.

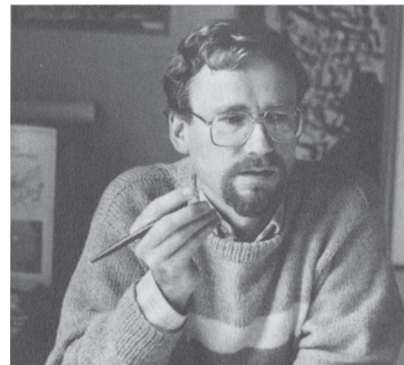
Vi forstår denne interesse dels som et udslag af de store steders kulturelle splittelse i disse år, dels som en følgevirkning af den nye kraft, der er kommet ud af miljø- og græsrodsbevægelserne. Den grønne bølge er kommet helt ud til havet nu, den er blevet blå, og i dette tilfælde kan vi næsten høre græsrod-derne spille på horn i undersøiske tangskove.

Udsatheden

Men hvordan er vores situation i grunden, har vi noget at give andre, har vi noget, som verden kan lære af? Nøgternt set er svaret selvfølgelig nej, overhovedet ikke, det er lige tværtimod. Det er os, der har noget at lære, for verden er over os, den er virkelig blevet meget stor på det sidste, og vi har alle odds imod os.

For at tage selve livsgrundlaget, så befinder Færøerne sig i en specielt udsat situation i disse år. Havet, landets eneste ressource, er ikke længere frit, fangsten kan ikke hentes, dér hvor den findes (eller måske netop ikke findes mere på grund af de højtudviklede fangstflåders effektivitet), hele fiskeriet bli-

*Gunnar Hoydal,
forfatter og
stadsarkitekt
i Tórshavn.
Formand for det
færøske kunst-
nerråd LISA-
Listafólkasam-
band Føroya.
(Fotos:
Arne Kjær)*

ver mere og mere styret af nationale og internationale kvoteringer og af et mere eller mindre sammenhængende system af kredit- og investeringspolitik, af tilskudsordninger og skatteafskrivningsmuligheder og af svingende markedskonjunkturer.

Og mens stadig færre fisk jages i net, der har svært ved at overholde de fastsatte maskevidder, fyldes havet omkring os med en ny teknologi, der kan blive afgørende for vores overlevelse i det hele taget. Med militær teknologi, som vi ikke har bedt om, og som ingen har tænkt sig at spørge os om. De strategiske kort viser, at lige her omkring vil det blive meget varmt i tilfælde af en ny verdenskonflikt, og en højtstående NATO-officer har i et uofficielt øjeblik udtalt, at den første atombombe sandsynligvis vil falde i Nordatlanten som en advarsel. Her er tilpas tyndt befolket og en tilpas afstand til begge stormagterne, og det vil vise modparten, at man mener sagen alvorligt.

Og vender vi os til det fredeligere kulturelle område, så ser vi, at vi også dér befinder os i en udsat situation, skabt af samfundsændringer og af den internationale udvikling. Den færøske kultur og produktion i det hele taget var fast knyttet til byggerne og de små fællesskaber. De yderste bygder er nu ved at af-folkes, og de andre småbygder, der har fået vejforbindelse de senere år, omdannes til sove- og fritids-

steder for hovedstaden og byerne, hvor arbejdspladserne findes. Og som noget helt nyt er tiden nu delt op i arbejdstid og fritid.

Kulturens aktivister

I det hele taget er tiden løbet hurtigere på Færøerne end de fleste andre steder, og der er kun nogle få generationers afstand fra det middelalderlige bondesamfunds selvforsyning til dagens skærmstyrede forbrugersamfund. De skinnende biler i tæt køkørsel forbi udendørs vækkelsesmøder kan være billedet af omvæltningens kulturelle hovedstrømme: På den ene side en stærk religiøsitet, der kan slå ud i bølger af sektarisme, på den anden side forbrugerismens hektiske utålmodighed efter ny teknik, nye produkter og ny oplevelse m.v.

Ved siden af disse to hovedstrømme er den mere bevidste kultur, både den traditionsbevarende og den nyskabende, kun et tyndt lag, og de aktive deltagere har arbejdsbetingelser, der ikke kan sammenlignes med forholdene andre steder. Befolkningsgrundlaget er så beskedent, at enhver produktion næsten på forhånd er sikker på at give underskud.

Tager vi en færøsk forfatter som eksempel, så gør mangelen på forlag og på tilskud, at han eller hun som hovedregel ikke alene skal undvære løn for sit arbejde, men også skal sætte sig i gæld for at finansiere underskuddet. Og desuden påtage sig alt arbejdet fra manuskript til læser, sørge for opsætning, trykning, indbinding, distribution og salg, alt dette noget som godt nok er interessant og giver en tæt forbindelse til det endelige produkt, men som samtidig tager tid fra folk, som i forvejen har et stort underskud af tid, fordi de skal have et lønnet erhverv som levebrød. Resultatet bliver tynde digtsamlinger hvert femte år, undertiden hektiske udbrud fra nye folk, der for en kort tid er villige til at lade sig tappe for energi.

Det er et kunstnerisk arbejde uden for al økonomi og af samme grund anset af myndigheder og folk i al-

mindelighed for en slags privat hobbyvirksomhed, hvor folk selv må betale for deres lyster og personlige ambitioner. Bortset fra de få gange ved festlige lejligheder og ved officielle besøg udefra, hvor man pludselig er stolt over at kunne vise dem frem, alle de gode malere, de berømte forfattere, de unge komponister o.s.v.

En nation af tilskuere

Opbruddet, udglidningen og udfordringen er tydelig overalt hos os i disse år. Et tydeligt eksempel på de ændrede kulturelle betingelser er *Nordens Hus*. Det blev indviet i maj 1983, og på de godt fire år har det givet os et væld af tilbud og oplevelsesmuligheder, som ikke eksisterede før. Men er det en UFO, der er landet med folk fra det ydre rum, eller kan vi selv gå ind og trykke på instrumenterne?

Samtidig er der åbnet for en anden invasion, det første store hotel med internationale kongres- og overlægeambitioner er bygget. Sammen med de stærkt forbedrede fly- og bilfærgeforbindelser er der nu lukket op for strømmen af forbipasserende, folk, der uden egentlig tilknytning trækker igennem, kommer og forsvinder igen efter nogle dage eller uger. Spørgsmålet er: Kan vi gøre noget for ikke at ende som gabende tilskuere til en større verdens flimrende drømmebilleder?

Dette spørgsmål forstærkes og koncentrerer sig med indførelsen af det nye supermedium på Færøerne. Det er ikke mere end tre år siden, at det officielle færøske TV-selskab blev oprettet, og vi blev som det sidste land i Europa tilsluttet det internationale net af underholdningsserier, passiv oplysning og hektiske discoeffekter.

Var dette det endelige skridt bort fra en kultur bygget på erfaring til en kultur bygget på underholdning og oplevelse? En kultur, hvis tanker og billeder bliver mere og mere udvendige i forhold til vores egne omgivelser. En kultur, der er i færd med at eksplodere af teknik og programmer, og hvor satellitter,

hybridnet, skærmterminaler og videomaskiner om-sætter meninger og forståelser, der ikke er skabt af eksistentiel nysgerrighed, men først og fremmest af kommercielle grunde som led i en industri.

Initiativ-rigdom

Som man vil forstå, er vi altså her på Færøerne et meget lille og ubetydeligt sted i verden, udsat for voldsomme strukturændringer, trukket i mange retnin-ger på en gang og på selve randen af fortabelse af alle gamle levemåder og værdier, uenige, usikre og for-virrede.

Alligevel har vi her en kraft og et overmod, som en gang imellem kan forbavse verden og endda os selv, en særlig omstillingsevne, en særlig fantasi. Hvis fan-tasi er for stort et ord, så i alt fald en handlekraft og aktivitet, som er iøjnefaldende i betragtning af at vi kun er 45.000 mennesker.

Lad os nævne nogle eksempler: Inden for fiskeriet ser vi ved siden af de voksende restriktioner en ud-vikling, som med voldsom energi forsøger at om-skabe de ændrede betingelser til nye muligheder. Mandskaberne er kommet hjem, de ligger ikke som før ude på fjerne fiskebanker det meste af året, de er blevet synlige, de går imellem os. Også fangsten er kommet nærmere, det er fisk, der svømmer ved vo-res egne kyster, og som er vores eget ansvar. Der ud-vikles nye skibstyper, der findes nye og hidtil uud-nyttede fiskebestande på dybere vand, og med de se-neste års udvikling af havbrug i de færøske fjorde har

man åbnet op for et helt nyt kapitel og så at sige vendt fangstsituationen på hovedet. Hvis vi ikke læn-gere kan komme til fisken, så må vi få fisken til at komme til os. Det er næsten som overgangen fra jæ-gersamfundet til landbrugssamfundet, nu skal fisken ikke jages, den skal dyrkes.

På forarbejdningssiden arbejdes med nye produk-ter og forædlede produkter, og den nye teknologi er overtaget med selvproducerede computerprogram-mer for fileteringsanlæg. Færøerne er ligefrem ble-vet eksportør på *software* i fiskeindustrien, og der er en vis symbolik i, at en færøsk eksperimenterende digter er en af hovedmændene i denne udvikling.

Også på det kulturelle område er aktiviteten be-mærkelsesværdig. Musikken er ikke bare i højttal-erne og maskinerne, ikke bare i klasseværelserne og i gymnastiksalene. Den strømmer ud fra mange kældre hver aften, vi har fået nye og eksperimente-

rende komponister, vi har et symfoniorkester, et kammerorkester, 10 hornorkestre, 17 sangkor, en snes organiserede rytmiske orkestre foruden de uor-ganiserede, og samtidig har vi de traditionelle kvad-og danseforeninger.

Vi har en billedkunst, der både i antal udøvere og i kvalitet står højt, og litteraturen er i disse år mere aktiv end nogensinde før. Der udkommer ca. 100 tit-ler om året, heraf er omtrent en fjerdedel skønlitte-ratur, oplag på 1000 eksemplarer er ikke ualminde-lige, hvilket til sammenligning ville svare til et dansk oplag på 100.000. Der findes mange byer i Norden af

samme størrelse som hele Færøerne, det svarer vel til en mellemstor købstad. Men hvilken nordisk købstad kan opregne sådanne tal og påvise en sådan aktivitet? Og hvad kan forklaringen være?

Selvbevidsthed

Vi tror, at det har med størrelsen at gøre, med den lille målestok. Det lille punkt midt i ingenting og dog midt i verden og midt i rummet. Det afgrænsede, der på samme tid er vores største handicap og vores største privilegium.

Et helt samfund, der lader sig overskue i alle sine led. Hvor det næsten kan lade sig gøre at kende alle personerne eller i hvert fald alle familierne og deres tilhørsforhold. Et samfund, der geografisk, sprogligt, historisk og kulturelt er en enhed, veldefineret og identificeret helt af sig selv. En landsby, der samtidig er hele verden, et land med alle de funktioner og strukturer, som også findes i de store lande, men her i en inddampning eller koncentrat, som påtvinger en direkte deltagelse, hvadenten man ønsker den eller ej. Det er som Halldór Laxness siger: Hvad er i grunden forskellen på et stort og et lille land andet end proportionerne?

hed af godt og skidt. Småt er smukt, siges det, og måske er det specielt smukt, fordi man ikke kan slippe for alt det ubehagelige, idiotien, ondskabsfuldheden, sladderen, jalousien, alt det som meget betegnende kaldes småligheden.

Den fornemmelse af positivt og negativt i en broget og alligevel gennemsigtig blanding giver os en sammenhængsfølelse, som har let ved at gå tabt andre steder. Den skaber helhed på trods af den store splittelse i enkelthederne, man lever hverken horisontalt eller vertikalt, men så at sige i runde bevægelser i et rum med mange dimensioner.

Denne sammenhængsfølelse, denne følelse af skæbnefællesskab på godt og ondt har været stærk, i alt fald indtil de seneste år, og den giver en selvbevidsthed, som tit og ofte kan forekomme overdreven og undertiden direkte latterlig. Men på den anden side medfører den en særlig lyst, en særlig handletrang. At have ansvar for et helt samfund betyder kulturelt, at vi, selv om vi er få, skal give et helt folk stemme og udtryk. De samme ting skal opleves og siges som i de store samfund, så det er klart, at der hos os bliver mere til hver enkelt at få frem.

Og en ting til: Det hele er så nyt, det er i grunden

På Færøerne er det endnu tydeligere end på Island. Man kan ikke leve lagdelt i faglige, menneskelige eller interessemæssige sektioner, sådan som man kan i de større lande. Det er umuligt at afvise det, som man ikke kan lide, man er tvunget ind i en hel-

lige begyndt, der er så meget, der endnu ikke er udtrykt af os selv, ikke malet endnu, ikke digtet endnu. Nysgerrigheden og lysten har stadig en stor chance og bliver ikke slået ned af en etableret kritiks rustne og gustne overlæg.

Erfaringerne fra nationalbevægelsen

Vi tror, at det netop er dette selvbevidste overmod, der har reddet os fra de farer og det forfald, der truer de små samfund, sådan som vi har set det andre steder. Vi kan nævne vores nærmeste naboer i havet Shetlandsøerne. For 150 år siden var det et rigt og blomstrende samfund, som en delegation af fattige færing blev sendt afsted for at studere og lære af. I dag er det lige omvendt, og Shetland er et affolket sted, hvor de tilbageværende skærer tørv til husenes opvarmning lige ved siden af de store ledninger, der fører olien fra boreplatformene ud for kysten direkte til de store og rige aftagere sydpå. Deres eget sprog er gået tabt, de afgørende beslutninger træffes andre steder. Selv om de har haft adgang til det samme hav, og selv om betingelserne skulle synes at være nøjagtig de samme som her, så er de havnet i underudvikling.

Hvorfor gik det ikke os, som det gik Shetlandsøerne? Vi plejer at sige, at vi heldigvis lå for langt ude i havet, og vi påstår, at det var, fordi der oven i gode konjunkturer opstod en handlekraftig bevidsthed, det nationale og romantiske overmod. I en situation, hvor nye tider, nye muligheder og nye tanker skyllede ind over landet, opstod den nationale bevægelse, der ville beskytte det færøske sprog og de færøske skikke.

Det lykkedes at redde sproget, selv om det blev en lang kamp, der først afgjordes, da færøsk blev tilladt i skolerne og undervisningen. Man opdagede, at sproget kunne bruges til andet end hverdagens gøremål. Man gjorde den paradoksale erfaring, at i det stillestående, middelalderlige bondesamfund, hvor muligheden for at bevare sproget teoretisk set skulle være ideelle, dér forfaldt sproget. Men det trivedes og blev genrejst i den virksomme udviklingsperiode, hvor man ellers skulle tro, at det gamle sprog måtte blive en begrænsning og komme under et voldsomt pres i de voksende kontakter med omverdenen.

Dette er en erfaring, som det er værd at tænke på

i dag, hvor vi står i præcis den samme situation: En omverdensinvasion af formidabel størrelse, anført af den internationale massekommunikation, som truer vores sprog og i det hele taget vores måde at opfatte verden på.

Endnu en vigtig erfaring har den nationale bevægelse givet os. Den lærte os, at det betyder mindre, om vi får ret eller tager fejl i vores ønsker og forestillinger. Den nationale bevægelse på Færøerne ville faktisk standse verden, verden var blevet for påtrængende, nu kunne det være nok. Den kongelige monopolhandel var blevet ophævet, den gamle selvforstyring udviklede sig hastigt til en pengeøkonomi, der opstod nye samfundsgrupper af redere og købmænd. Og det var i første omgang dette nye borgerskabs sønner, studenterne i København, der rejste kravet om at værne det gamle bondesamfunds værdier.

Landet er i dag gennemindustrialiseret, bilerne tager asfaltsvingene på to hjul, det gamle samfund er borte og sammen med det de fleste af de værdier, som den nationale bevægelse satte sig som mål at kæmpe for. Man tog fejl, og man tabte den kamp. Men det afgørende var, at bevægelsen udløste et væld af skabende kræfter, man blev opmærksom på sine egne forhold, og der skabtes den tillid til egne muligheder, som er selve grundlaget for de sidste generationers samfundsudvikling.

Selvbevægelse

Pointen er: Det betød mindre, at vi tog fejl, men det betød alt, at vi blev opmærksomme på os selv og begyndte at handle aktivt. I denne erfaring kan vi måske bruge Færøerne som model og forbillede, når vi taler om kulturel overlevelse i samfund, som måske nok er større end Færøerne, men ganske små i forhold til verden. Selvforståelsen er mindre vigtig end selvbevægelsen. I stedet for at sætte hegn op og lave kulturen om til fast ejendom eller museum, må vi opsoge de nye muligheder og gøre dem til redskaber.

Kun ved at skabe nyt kan gammelt bevares meningsfyldt, og gør vi det, omskaber vi samtidig udfordringerne fra at være trusler til at være tillokkelser.

Svaret på massekommunikationen må derfor blive større egenproduktion. At lave bedre programmer, ikke teknisk bedre, for det er umuligt, men bedre ved at angå os selv. Teknikken i sig selv er hverken ond eller god, det er vilkårene for teknikkens anvendelse, der er det afgørende. Om den anvendes som instrument for magtudøvelse eller som instrument for åben skabelse, om den er undertrykkende eller frigørende. Udstyret udvikler sig, det varer ikke længe før en optagelse kun kræver et let kamera på skulderen og en båndoptager i tasken. Den dag kommer måske, hvor det ikke længere er skolelærere, journalister og teknikere, der laver TV, men enhver der har noget på hjerte, noget at fortælle.

Noget tilsvarende gælder for os i det særlige spørgsmål om Nordens Hus. Vi kan beklage, at huset endnu ikke er blevet det åbne, kreative midtpunkt, som forberedelserne lagde op til, at det er blevet mere administration og institution end væksthus. Men det vigtigste er, at der er opstået et potentiale, som ikke fandtes før, og før eller senere vil vi med fantasi og konkrete projekter være i stand til at sætte de store muligheder fri.

Den kulturpolitiske udfordring

Vigtigst for en færøsk kulturpolitik vil det dog være at få landets egne myndigheder og folk i det hele taget til at forstå, at kunstnerisk arbejde er en sam-

fundsmæssig nødvendighed. Amatørerne og de brændende hjerter har nået meget. Men vi er nået til en tærskel, hvor der må skabes mulighed for et solidt, dagligt rugbrødsarbejde. Mulighed for at digteren kan koncentrere sig om at digte, skuespilleren om at spille, komponisten om at komponere. Vi har et kvalitativt spring til gode, en ubrugt ressource, som kan udløses med bedre arbejdsbetingelser. Med lidt arbejdsro, i alt fald for nogle, i alt fald for en periode.

Dette er hvad *LISA*, det færøske kunstnerråd, arbejder for. Et kulturelt arbejde, der kan gøre nye muligheder til egne muligheder. Som ikke sætter os på plads som tilskuere, men i en blanding af læge og lærde gør os til direkte deltagere, medleverer og medskabere. Som sikrer samarbejde mellem kunstnere og kunstarter, som sikrer den brede mangfoldighed og samtidig det enkelte værk.

Som på trods af al fornuft fastholder lysten og energien. William Blake er en fin færøsk digter, når han skriver: »If the fool would persist in his folly, he would become wise« – Hvis tåben fortsætter længe nok med sine dårskaber vil han til sidst blive vis. Det er tåbeligt at tro, at verden er en ø i havet. Men hvis vi ikke tror på det, og hvis vi ikke bliver ved med at handle som om vi var skabende midtpunkter, hvis vi ikke fortsat forsøger at give det mening, at vi befinder os på dette særlige sted i verden, så vil den store flimrer hurtigt tage os. Og vi vil blive det, som verdenskortet og den sunde fornuft tilsiger os: Det mest ensomme og forladte sted i havet og i verden. □

Folkelighed i en ny tid

– tanker omkring kulturstævnet i Fuglefjord

af *Frits Johannesen*

Kultur i brydning mellem gammelt og nyt – hvad sker der i lokalsamfundene i disse år? Fuglefjord med dens 1650 indbyggere er et af dem. Og det rør' sig – også mere end befolkningen gik og vidste af. Frits Johannesen, til daglig lærer, korleder, kunstmaler m.m. fortæller her om en lejlighed, hvor identitetsfølelsen blev synlig.

LISA, den færøske kunstnersammenslutning, har med to års mellemrum taget initiativ til lokale kulturstævner. I februar 1987 blev det tredje af sin art afholdt i Fuglefjord.

Fuglefjord kommune blev i foråret 86 kontaktet af formanden for LISA, Gunnar Hoydal, om mulighederne for at arrangere et stævne dér. Bygderådet lod impulserne gå videre til folk i bygden, som til daglig er med i det pulserende kulturliv.

Forberedelserne

Om efteråret stod diskussionen på: hvad skulle der foregå på et sådant stævne? 1650 mennesker skulle i en uge skabe røre og forme »kultur-regnbuer« – som genspejl af fortid og nutid.

Der blev sendt små opråb ud til hvert hus i bygden, om at slutte sig til foretagendet: deltage med praktisk hjælp, ideer, gammelt værktøj og legetøj, gamle fotos, malerier af afdøde kunstnere i bygden, oplæsning af digte, man selv havde lavet, »Loyst verður úr lagdi« – egenhændigt tilvirke ulden til klæder. Der blev henstillet til myndighederne om at lave en emneuge med børnene i skolen over emnet »Fuglefjord før og nu«. Og sidst men ikke mindst skulle et bæ-

rende element på stævnet være sang og musik, kædedans, folkemusik, rock, dans.

Identitetsfølelser

Mens nedtællingen stod på, kom der af og til små glimt pr. tlf.: »Jeg har noget liggende – noget gammelt – har det nogen interesse?« Eller du mødte folk ude på gaden, som meget selvudslettende fortalte

Frits Johannesen

foto Arne Kjær

om, hvad der var at finde i de og de kroge af bygden.

Man opdagede ret hurtigt, at den færøske tilbageholdenhed i mange tilfælde var bestemmende: om man kunne . . . tillade sig . . . om det var noget? Det havde man på en måde regnet med, og af den grund, synes jeg, blev det mere interessant – hvor man følte en fin fornemmelse af en identitet, som var ens egen, som ikke skulle trædes over, men værnes om med en følsomhed, som muligvis var en overlevelse fra forfædrene.

Mens efteråret randt, opdagede du, at der var utrolig meget at finde ude blandt folk af gammel færøsk kultur. Tilbageholdenheden gjorde »dette fund til noget seriøst, mystisk, kultisk«. Følelserne blev mere og mere stimuleret, de første gnister var spæde, men så efterhånden kom de i hob og blev vitterlig til en sammensat enhed, der havde rødder i nutid og fortid.

Programmet

Da december måned var omme, var den første skitse til programmet færdig. Der var grønt lys fra alle institutioner. Skolen ville holde en emneuge, kommunen og Landsstyret ville støtte projektet økonomisk; der ville blive udstillinger af forskellig art, og sang og musik.

Bygdens blandede kor, pigekor og Brass band ville selvfølgelig deltage, med dem var der ikke noget problem. Men også anden instrumental musik: fire musikstuderende skulle hentes hjem fra udlandet, 1 fra Schweiz og 3 fra Danmark. Det var en økonomisk belastning, der blev klaret ved, at disse musikere efter stævnet holdt koncert i Nordens Hus i Tórshavn, og med den indrømmelse ville Nordens Hus betale rejseudgifterne for dem.

Kvøldseta

Stævnet skulle indledes med en »Kvøldseta« – aften-sæde – som i gamle dage var noget, der foregik i røg-stuen efter at lysene var blevet tændt, med forskel-

lige arbejdsaktiviteter og fortællinger, kvadsang – mens rokken spandt sin monotone melodi. Det hele pigmenter i en stærk og *entydig* kultur, der ikke blev påvirket af ydre dominans.

Vores kvøldseta skulle være et præludium til selve stævnet, og den kom til at få en anden karakter og forløb, sammenlignet med den oprindelige kvøldseta.

Ligheden var måske den, at det, som blev opført, var en produktion af det, som lever iblandt mennesker i bygden: digtere læste op af egne digte, Pigekoret sang melodier af komponister fra bygden, talentfulde unge spillede klassisk musik på violin og klaver. Der blev spillet på harmonika, og et stjerne-skud i færøsk folkemusik, Niels Midjord sang folkesange af en af bygdens digtere.

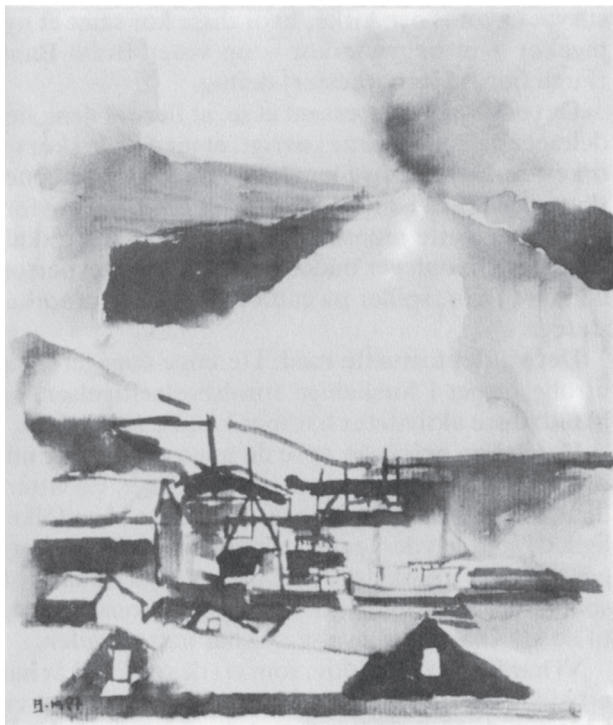
Folk sad med store forventninger og lyttede til det, som foregik – og forlod salen med et smil over ansigtet, efter at Niels Midjord havde sluttet af med en fortræffelig melodi omkring bingospil set med verdensøjne.

Brydningstid – flertydighed

Det færøske samfund, som har forandret sig så fundamentalt de seneste 20 år, har gennemgået en forandring, som andre samfund i Norden har været længere om.

Der er mennesker, nulevende, som har trådt deres barnesko i en røgstue, og fiskere der har sejlet med dødssejlere – de har følt den middelalderlige livs-holdning og de fysiske omstændigheder på deres egen krop. Deres livsholdning bærer præg af den opvækst, hvor samfundet ikke var så kompliceret, men enkelt i struktur og kultur.

Fra det ensartede kulturelle billede – hvor der evt. ikke blev benyttet flere nuancer end kvadsang, troldhistorier og kingosang for at væde det kulturelle og give det styrke og karakter – betød denne aftenstemning anno Domino 19. februar 1987 et skridt ud over det entydige. Det bebudede en ny form for folkelig-

Det beskedne indbyggertal taget i betragtning – der bor 1650 mennesker i bygden – er Fugleffjord hjemsted for en forbløffende stor kunstnerisk aktivitet. Det gælder malerkunst, digtning, musik m.v. Tegningen ovenfor er af Frits Johannesen.

hed, der havde et budskab, som er anderledes, mere forskelligt – en ny tid med brydninger, som har fået deres dåb i færøsk Kingosang og færøsk Kvadsang. Må ånden bevare det nye budskab, så det bliver lige så stærkt og kommer at leve lige så længe som det forrige.

Kvadsang før og nu

Kvadsangen var tidligere hver mands eje. I dag er den placeret i danseringe rundt om på øerne og er

blevet et mere finkulturelt foretagende. I visse kredse har den fået en renæssance, som har pustet nyt liv i denne aldeles smukke tradition.

På stævnet var Østerørs danseforening budt med og skulle fremvise de gamle færøske sanglege og færøsk kvadsang. Det var usigeligt smukt, med de dansende i færøske dragter. Efter deres indslag var alle velkomne til at deltage.

Det gav en fin fornemmelse at se både ældre og yngre træde dansen. Dansen er enkel, og kvadene skal kunnes udenad. Det sociale mønster, der følger med kvaddansen, er tiltalende, fordi der er ingen, der bliver sat udenfor. Hvis du kan omkvædet og kan danse den enkle takt, er du velkommen. Men smukkest er det, og følelsesmæssigt bedst, at kunne hele kvadet.

Med kvadsangen er vi tilbage i vores gamle kultur, hvor det enkle stimulerede, igangsatte og opretholdt en gammel tradition, som man aldeles ikke vil skal hensove og blive et rudiment i færøsk kulturliv.

Der er flere, der pusler med tanken om at henstille til skolemyndighederne om at give den færøske dans et »frisk vindpust« inden for skolen, så børnene stifter bekendtskab med kvadsangen så tidligt som muligt. Derved ville denne renæssance blive mere levende og ægte. Kvadsangen ville stå som et levende billede i rivaliseringen omkring kommerciel dåsemusik.

Da harmonikaen kom til bygd

De 4 unge mennesker, som blev hentet hjem fra udlandet, er rejst bort for at dygtiggøre sig. De kommer fra en folkelighed, som havde tilegnet sig nogle smukke instrumentale sprogformer – der har præget vores miljø siden begyndelsen af dette århundrede: harmonika, mandolin, violin, og senere klaver og orgel.

Harmonikaen fik en glørværdig modtagelse i vores bygd. Der blev danset og sunget til valsetakt og sunget til sørgmodige melodier om kærlighed og død.

Emnet kaldte på de unges drøm og stedfæstede det farlige liv, som de unge mænd var med til ude på havet. Hvert eneste år var der nogle, der blev derude.

De norske fiskere, der tog til Island, aflagde altid et besøg i Fuglefjord en nat og dansede til harmonikaen, inden de drog videre. Med dem kom der friske melodier, der forøgede repertoireet til vinteren. Et stilfærdigt drama, harmonisk og lige så ægte som kvadsangen.

Energien og oplevelsen fra kvadene havde flyttet sig. Engelsk dans (dvs. pardans) var nyt, hvor nye rytmer fandt indpas mellem to, i stedet for kædedansens bølgende menneskehob. Nyt og spændende – og det er det stadigvæk.

Fuglefjords musikliv

Sang og musik spillede en stor rolle på vores kulturstævne. Det blandede kor har i over 55 år været en inspirator i bygden, når det gjaldt julekoncerter i kirken, forårskoncerter og koncerter rundt omkring, f.eks. her på Østerø.

Omkring dette kor er vokset et pigekor – Fuglafjarðar Gentukór, som har gæstet Island, Norge, Sverige og Danmark. Der blev lavet en koncert på

stævnet i vores nye kirke, hvor disse kor samt et nyt pigekor – et begynderkor – og vores Brass Band (Fuglefjords Hornorkester) deltog.

Det er i øvrigt interessant at se, at flere af dem, der deltager på koncerterne i øvrigt, er med både i kor og orkester. Det lille bygdemiljø stiller krav til menneskets alsidighed i det daglige – folk foretager sig forskelligt og dette mønster præger også den musikalske side. Du oplever under en koncert, at en person deltager i kor, spiller på cello og spiller i hornorkesteret.

Det vil det fortsætte med. De unge engagerer sig utrolig meget i forskellige fritidsbeskæftigelser, og blandt disse aktiviteter har musikken en god plads.

Det var en oplevelse at se de unge mennesker udøve deres kunnen til koncerten på stævnet. En vitterlig bekræftelse fandt sted her, et resultat af en folkelighed, som havde kendt isolationens toner og bygget bro over musikalske øjeblikke af spil og sang på spontan og naturlig facon – en regnbue som lagde sig til de musikalske oplevelser, vi har haft i bygden.

Vi har fået en musiklov, som vi i de seneste 3 år har arbejdet efter. Fuglefjord kommune har oprettet en kommunal musikskole. (Frits Johannesen er leder af den pt. [red.]). Vi opnåede mange stjernesrud inden for instrumentalmusik også uden nogen lovgivning for økonomisk støtte til instrumentalundervisning. Der er elever nok og dertil dygtige lærere. Det folkelige får du absolut ikke med en lovgivning. Men går de hånd i hånd, tror vi på smukke resultater i fremtiden. □

Fuglefjord har en af de smukkeste beliggenheder, man kan forestille sig – i bunden af en fjord, omkranset af fjelde. I den gamle kultur var der en umiddelbar harmoni mellem bebyggelse og natur. Den industrielle udvikling sætter sig anderledes voldsomme spor. Frits J. anser det for vigtigt at bevare en sans for naturgrundlaget. Bl.a. derfor fortsætter han, som mange andre færing, med selv at høste.

Norðurlandahúsið í Føroyum

Nordens Hus på Færøerne er en ideel ramme om et rigt kulturliv i moderne forstand.

»Moderne« problemer har da heller ikke fornægtet sig i de første år.

Siden 1983 har Nordens Hus udgjort en betydningsfuld faktor i færøsk kulturliv. Med et årligt budget på 6,7 mill. kr. er det en stor kulturel institution – med en 650 m² storsal udstyret med lyd- og lysanlæg, der repræsenterer avanceret moderne teknologi, samt et mindre amfiteater, »Dansesal«, cafeteria, gæsteværelser m.m.

De første 4 år har vist, at huset trods forventninger om det modsatte bliver brugt meget – til koncerter, kongresser,

musikdage, kunstudstillinger, teaterbesøg, jazzfestival, skakmesterskaber mm. Og de mange arrangementer er velbesøgte.

»Men er det en UFO der er landet med folk fra det ydre rum, eller kan vi selv gå ind og trykke på instrumenterne?« spørger formanden for det færøske kunstnerråd LISA, Gunnar Hoydal andetsteds her i bladet. Og det spørgsmål udtrykker mange færøske kunstners forhold til NH i de første år.

Huset *er* veludstyret. Men de mange muligheder bliver endnu langt fra udnyttet til fulde. En af grundene er de personalemæssige forhold. Huset har fx ingen faste teknikere, men kun fast administrativt personale og vagtfolk. Og ledelsen er først og fremmest administrativ.

Formålet med NH er dels at formidle nordisk kultur til Færøerne og vice versa og på den måde styrke forbindelserne mellem Færøerne og det øvrige Norden. Dels skal huset støtte og fremme færøsk kunst- og kulturliv. LISA, som bl.a. er talerør for musikere og komponister har kritiseret NH for at satse for meget på de sikre arrangementer, traditionelle koncert- og teaterbesøg udefra, og gøre for lidt for de mere eksperimenterende lokale initiativer og for den rytmiske musik.

Kunstnernes kritik er primært en kritik af måden, NH er blevet administreret på. De finder det ubehageligt at skulle være i rollen som ansøger hver gang og har savnet en kunstnerisk ledelse, som kunne spille en mere aktiv rolle og bakke mere op om de initiativer, der udgår fra musikere, komponister, forfattere, teatergrupper m.fl. Også ved at have mere indsigt i disse kulturformer.

Nordisk Råd står bag opførelse og drift af Nordens Hus på Færøerne (foto fra Nordens Hus' brochure, ved Ingi Joensen).

fortsættes side 31

»Forandringen er sket i min tid«

– et møde med traditionen

af Hanne Tofte Jespersen

Lever den færøske dans? Svaret afhænger af, hvem man spørger. En udlænding, som er til *Olai* eller er heldig at komme med til en privat fest, hvor der danses færøsk dans, vil svare: ja! Sammenlignet med fx folkedansen i Danmark, som er blevet et rent foreningsanliggende, er der stadig liv i den færøske tradition.

En færing, som kender traditionen indefra, ved derimod, at den har kendt langt bedre dage. At fx repertoiret i dag er snævret ind til ret få kvad og viser. Eller at de færreste kan et helt kvad udenad.

Omvendt *kan* alle færingers trinene, så dansen kan komme til at gå ordentligt. Og de fleste kender godt historierne i de kendte kvad, omend de ikke kan ordene.

Men det afhænger også af, hvad man lægger i spørgsmålet: er det den færøske dans som isoleret fænomen, man tænker på – det at der overhovedet er nogen, der danser kædedans til gamle viser og kvad? Eller er det færøsk dans som del af en kultur, en livsform? En helhed, hvor det ikke giver megen mening at interessere sig for, hvorvidt en enkelt ingrediens overlever, med eller uden kunstigt åndedræt – fordi den isoleret betragtet ikke *kan* være det, den engang var?

Historien vil altid give et svar – hvis man venter længe nok. En del færingers

Martin
Tórgarð
(foto:
Arne
Kjær)

har ikke villet vente på et 'nej', som ville være ensbetydende med, at traditionen var gået i glemmebogen.

Danseforeninger opstod allerede i 1950'erne. En redningsaktion – men især iværksat for at tilgodese behovet og interessen hos dem, som på det tidspunkt stadigvæk kunne kvæde og danse, og som oplevede, at den offentlige dans var blevet *for* ringe.

Dansen var ved at dø ud dengang i 50'erne. I årtierne forinden voksede færre og færre op med den som fundamentet for deres børnelærdom. Kvad og viser var langt fra det eneste kulturtilbud i 30'erne og 40'erne.

Og først og fremmest eksisterede det gamle samfund, hvis »sjæl« kvadene og de gamle viser var et fuldgyldigt udtryk for, ikke længere som en ubrudt helhed. Det forandredes med stor hast og blev moderne.

Ikke desto mindre kan man stadig i 1987 møde færingers, hvis identitet er rundet af det gamle samfund. Den

gamle kulturs adelsmærke var identitetsfølelsen – en *væren*, generation efter generation i en livsform, som, uden at forherlige en barsk tilværelse, var harmonisk i kraft af fundamentet, en entydig tradition.

»Forandringerne er sket i *min* tid«, siger Martin Tórgarð. Det vil sige siden slutningen af 1920'erne, MT er født i 1925 og voksede op på Nolsoy hos sin moster og hendes mand.

Fra ganske lille fik han indpodet et væld af sange. Martin Tórgarðs repertoire i dag omfatter op mod 10.000 vers, heraf 5–6.000 i form af folke- og kæmpeviser og kvad. Men også utallige nordiske sange og revyviser, fx Osvald Helmuths.

»Min moster havde en meget god stemme og sang og trallede altid. Viser, sange, salmer – både færøske og danske. Min fosterfader kunne mange kvad også, og de danske kæmpe- og folkeviser kunne de fleste på Nolsoy dengang.

Min bedstemoder fortalte historier,

*Færøsk dans
efter grinde-
fangst
(arkivfoto fra
Føroya Forn-
minnissavn)*

da jeg var en lille dreng, og det var ofte sagn fra visebogen.* Når der skete noget spændende i historien, sang hun et par af versene.

Så jeg hørte meget til det og var næsten 'tvangsindlagt' til at få interesse for det.«

I 1947 flyttede MT fra Nolsoy, i dag bor han i Tórshavn. I næsten 30 år har han sejlet med ambulancebåd mellem øerne; før det med trawler, ved Svalbard, på Grønland og Island. I 1952 var han med til at stifte Danseforeningen i Tórshavn, og han kommer der stadig ind i mellem:

»Men jeg må sige – og det er ikke romantik – at selv om der ofte har været

* *Danske kæmpe- og folkeviser*, kernen i repertoiret på Nolsoy.

god dans i Danseforeningen, har jeg alligevel aldrig oplevet sådan en dans dér, som den jeg husker fra Nolsoy.«

I MT's barndom blev der danset hver søndag aften fra oktober til og med fastelavn. Det foregik i Afholdsforeningens hus i Nolsoy bygd, og med 100 mennesker var det stopfyldt. Det blev det ikke hver søndag, men i højtiderne, fx 2. juledags aften og Nytårsdags aften kom stort set alle i dans, og der blev danset til den lyse morgen.

3. juledag, dagen efter nytårsdag og fastelavnsmandag blev danselokalet åbnet for børnene om eftermiddagen; ellers var dansen for voksne, dvs. fra konfirmationsalderen og opefter.

»Vi dansede også i skolen, på gangen. Skolen var jo 'indviet', og jeg tror ikke

læreren kunne lide vi dansede dér. Så vi gjorde det, når han var til frokost.

Det var i ældste klasse (fra 11 år; skolen havde 3 klasser). Men *stev*, trinene, lærte man næsten som man lærte at gå. Jeg kan huske jeg stod på min mosters fødder og så dansede hun – da har jeg været 2–3 år. Det har jeg også gjort med mine egne børn og børnebørn«, fortæller MT.

I 1940'rne sløjede dansen af – »det viste sig at mine jævnaldrende kunne for få vers. De samme viser blev sunget om og om igen, om ikke samme aften så dog for tit. Folk fik andre interesser, og nu tildags – jeg kan godt forstå at unge mennesker ikke sætter sig ned og lærer viser og kvad udenad. Der er så meget andet at være optaget af. Og det var det, som var begyndt dengang.

Der skal en stærk interesse til, hvis man ikke er opvokset med det. Også vi ældre lader os jo underholde hele tiden. Der står noget dér (MT peger på TV'et i stuen) det skulle aldrig have været opfundet! Vi trykker på en knap, og så har vi både kvad og rock!«

På spørgsmålet om, hvad hans familie »lavede«, hvad de levede af i barndomsårene, svarede MT: »Ja, dengang havde man ikke noget *fag*. Men de kunne en masse ting«. Fosterfaderen skaffede føde til familien ad forskellige veje: vogtede får, fiskede, fangede fugle »han var en meget dygtig skytte«, hjalp med høsten, skar tørv, sejlede indimellem.

At kvad og viser var en anderledes integreret del af ens liv, kom bl.a. til udtryk i den daglige tale. »Man greb til ordene«, brugte de talemåder som versene rummer, og så vidste man, hvad meningen var. En gammel mand eller

kone, som følte sig lidt tung, kunne med et citat sige: »Onkuntíð var mín fótur so lættur« – en gang var jeg let på tå! (som fru Margreta da hun igen satte foden på Norges jord).

Kvad og viser siger først for alvor én noget, når man er fortrolig med de historier og den livsvisdom, de indeholder. Også for lærere, der i 1980'erne søger at lære børn i skolen kvad, er det udgangspunktet:

»Børnene kan godt lide historien om Sigmund, den gode og Tróndur, den onde, Sigmund der bliver dræbt af kærligheden på Suðuroy efter at have svømmet helt fra Skúvoy osv. Først når de har hørt det i færøsk historie og så kan synges historien bagefter, siger det dem noget. Og før man får det ud i dansen, er den jo ingenting«, fortalte Hilmar Joensen, * lærer på Nolsoy skole.

Om den færøske dans, han selv vokse op med, siger Martin Tórgarð, at det aldrig bliver det samme igen. Styrken i, uden bitterhed at kunne sige sådan om sin baggrund, forplanter sig til den, der lytter til ham.

Hans fortælling kalder på ydmyghed over for det gamle, som var rigt på sin måde. Og den understreger det ejendommelige i at sidde og *tale om* sang og dans, som har været en naturlig del af tilværelsen for ham.

I samme bevidsthed, side om side med erindringerne lever erkendelsen af forandringen: »Det er i min tid, den er foregået. Dengang havde vi ikke så meget forskelligt at tage os til, folk underholdt sig selv.«

Martin Tórgarð tilføjer med et lille smil: »Og jeg kan godt sige, de var ikke mindre fornøjede«. □

Zacharias
Sørensen
(foto
Arne Kjær)

Færøsk melodibog på vej

Det er ikke kun inden for det færøske fiskeri, at den nyeste teknologi finder anvendelse. Også i musik er den for længst taget i brug. En af de mere usædvanlige anvendelser stødte vi på hos *Zacharias Sørensen*. Han har orlov fra sit job som musiklehrer på gymnasiet i Tórshavn for at arbejde på udgivelsen af en melodibog til *Songbók Føroya Fólks* (SSF).

En del af sangene i den færøske sangbog er det efterhånden kun den ældre generation, der kender melodierne til. Især musiklehrere kommer tit i bekneb, for mange af melodierne er ikke udgivet.

Det råder Zacharias Sørensen nu bod på, bl.a. ved et større indsamlings- og registreringsarbejde. Her har han taget teknologien til hjælp. Dels til at ordne og lagre melodier på diskette – ofte er der flere melodier til hver tekst – og dels som en praktisk hjælp til de klaverarrangementer, der skal gøre melo-

dibogen til den håndsækning, mange i disse år savner.

MODSPIL har fået lov at bringe 3 »forskud«, forsynet med Zacharias Sørensens kommentarer. De 3 sange repræsenterer forskellige sider af den levende færøske sangkultur, som består af mere end kvad og folkeviser: dels sange med rødder i 1800-tallets nationale bevægelse, dels viser fra nyere tid, ofte færøske tekster til viser fra andre nordiske lande, og også mange ny-skrevne sange.

I góðum veðri hann dyrgdi H. A. Djurhuus/mel. svensk

A

Í góð - um veðri hann dyrgdi heilt uppi við

C° E7 A

Eyst - fals - sker og heima sat rhammar og syng -

H7 E7 A

di so boysin tann pilturinn er Men seinni hann

D C#

för út at tro-la og legði so langt út á hav

F#7 Hm D#0 A F#m Hm

har stór - ir sjóqvar teir skola og snýsa so mangt

E7 A

om - an - av

»I góðum veðri hann dyrgdi« (SFF 289; Han var ude at fiske i det gode vejr) er en af de meget sungne viser på Færøerne. Den er skrevet under 2. verdenskrig af Hans Andreas Djurhuus (1883–1951) og er en af flere sømandsviser fra hans hånd. Den bliver sunget med den svenske sømandsvisemelodi »Han hade seglat för om masten«, men er ikke før blevet udgivet med melodi og arrangement. Arrangementet er af Zacharias Sørensen, inspireret af Bjarne Arndahl, der har arrangeret melodien i en norsk visesamling, her med titlen »Jeg kom i går fra langfart«. Alt i alt må det siges at være et godt internordisk produkt.

»Vårt móðurmál tað hevur so ringa lagnu havt« (SFF 54; Vort modersmål har lidt så ond en skæbne) er en af de ældre sange knyttet til kampen for det færøske sprog og mod det danskes dominans. Den er skrevet af Johan Carl Joensen (1857–1907) og er blevet sunget med melodien »Vort modersmål er dejligt, det har så mild en klang«!!! Den hører ikke til de meget sungne, men har været med i alle udgaver af SFF lige siden 1913. Nederst side 20 er den med en ny melodi og arrangement af Hans Jacob Højgaard (f. 1904).

Vit kunna øll at renna dyst H. A. Djurhuus/ mel. J. á Rógvu Joensen

1. Vit kunna øll at renna dyst og spala gamla menn men altíð rennur kann fyrst hon flestar leikirkann. 2. Hon
 2. hefur gull og purtú há og eygu klár og blá og eina rødd sum só og vár eitt
 (3) kapp við kálvin rennur hon og tað er runnið val um kapp við kálvin rennur hon og

(2) sinn sum sil í á 3. Og allar fuglar kennir hon og blómur altan tal

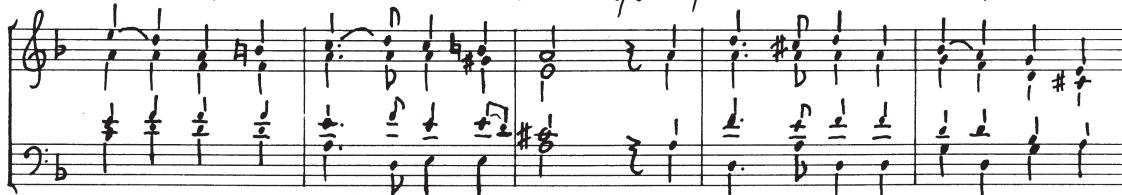
um
 (3) tað er runnið val

»Vit kunna øll at renna dyst« (SFF 339; Vi kan alle løbe om kap) er en af Hans Andreas Djurhuus' populære børnesange. Den er med i »Barnarímur«, som første gang udkom i 1915. Den er blevet sunget meget på Jógvan Waagsteins (1879–1949) melodi og har siden også fået melodi af Regin Dahl (f. 1918). Her ses den med en ny og populær melodi af Jóhannus á Rógvu Joensen (f. 1960). Den er på børnepladen »Her eru vit« fra 1984.

Várt móðurmál tað hevur so ringa lagnu havt J. C. Joensen/ mel. Hans Jacob Højgaard

Várt móðurmál tað hev-ur so ringa lagnu havt men einki annað

eig-ur sum tað so stóra kraft til færoyingar at sam-la og

halda saman fast so leingi hjarta-tón-in í teimum ikki brast

se kommentar
 s. 19 nederst

Udefra

– interview med Annika Hoydal

ved Arne Kjær og Hanne Tofte Jespersen

Annika Hoydal, færing, skuespiller, bor og arbejder i Danmark. Hun er uddannet på Statens Teaterskole men er også kendt som sanger og sangskriver. Da vi traf hende i København i august, var hun netop kommet tilbage efter et længere ophold på Færøerne. Bl.a. havde hun deltaget i Visefestivalen i juli.

Vi kom for at snakke med hende om færøsk identitet. Hvordan oplever man den færøske kultur, når man er flyttet væk fra øerne?

»Jeg har en teori, den er ikke særlig videnskabelig, men jeg tror man bliver dannet af sit landskab lidt. Danmark er fladt og jeg synes temperamentet og sproget går på samme måde. Færøerne går op og ned, og det gør temperamentet og sproget også.

Når jeg er hjemme mærker jeg selvfølgelig en *lise* ved at kunne udtrykke mig på mit eget sprog og med den humor, som er speciel for landet. Hvis danskere fortæller en historie, har den ofte en slutning og en pointe. På Færøerne fortæller man historier og ikke nødvendigvis pointer – du kan fortælle: jeg mødte en mand på gaden og så sagde han og så sagde jeg... og så griner man fordi det er sjovt det de har sagt og måden de har sagt det på.

Jeg bryder mig ikke om, når turister kaster sig over Færøerne som en romantisk drøm. Der findes ikke en na-

tion som er perfekt og ren i hjertet, selvfølgelig er der da pletter alle steder.«

Identitet i verden

»Personligt er jeg glad for at være vokset op der hvor jeg er. Der er så mange ting man naturligt har fået ind, fordi landet er så lille og dermed gennemskueligt. Uden at man egentlig tænker over det er man fx politisk bevidst allerede fra barnsben. For man kender politikerne – ‘jeg synes han er dum’ ‘jeg synes han er god’ tænker man som barn – og man kan tale med dem.

Og fx forstår man korruption meget hurtigt, for du kan se alt – under, bagved, ved siden af, du ser altid både starten og slutningen på en sag. Og det kan du overføre til alle andre lande, for po-

litik er politisk hvorsomhelst i verden.

En anden ting som kan lyde småromantisk, men ikke er det: jeg tror ikke folk har så store problemer med *at lede* efter sin identitet som i mange andre lande jeg kender, fordi man hører sammen med folk, bor der hvor man er, plus at naturen – uden at forherlige – den er der bare.

For at belyse hvad det er jeg sidder og taler om, så kan jeg huske en vinteraften, jeg har ikke været mere end en 7–8 år, hvor jeg gik hjem fra Tórshavn. Dengang var det en helt øde strækning (AH er opvokset i Hoydal, som i dag er vokset sammen med Tórshavn) og jeg var i reglen lidt bange. Og jeg husker meget tydeligt et synsbillede – jeg ved ikke om det kom eller jeg digtede mig til det – men månen stod højt på himlen

Annika Hoydal, færing i Danmark (foto Arne Kjær)

og skinnede på fjorden og på min vej som et bælte. Og jeg tænkte: nu går jeg uden på jordens mave, og jeg er så lille bitte.

Og så får man en fornemmelse af størrelsesorden, det store som man selv er en lille bitte del af. Uden at man bevidst tænker over det, er det en bestanddel af ens liv.«

Emigrantens perspektiv

Når du nu sidder i Danmark og tænker på de ting – jeg var lige ved at spørge dig før, hvorfor flytter du egentlig ikke til Færøerne?

»Det skal jeg såmænd sige dig: fordi jeg ikke kan få arbejde. Landet er ikke stort nok. Her har jeg jo både radio, TV og teater; på Færøerne er der ikke noget teater, hvor jeg kunne få løn og jeg ville ikke kunne have kontinuerligt arbejde. Og det vil formodentlig ikke blive i min tid, at det kan lade sig gøre. Så jeg har en fornemmelse af, at når jeg bliver gammel og er færdig med det, som jeg i øjeblikket synes er vigtigt, så vil jeg bosætte mig på Færøerne. Men man vil altid have emigrantens splitelse i sig.«

Hvordan oplever du udviklingen på Færøerne i de her år?

»Jeg kan se, at påvirkningen udefra er stærk og er blevet meget stærkere inden for fjernsynets tid. Samværsformerne bliver anderledes – fordi der er TV-tid (Færøerne fik egen TV-station så sent som i 1984). Først var det videoer – og det er ganske kort tid siden de kom – og nu er der allerede satellitter, og du ser parabolantennér i haverne overalt.

Tidligere gik man ud og ind hos hinanden, nu skal man pludselig ringe før. Jeg overdriber lidt, det er ikke så grelt, men påvirkningerne er store. Tidligere

når man havde bryllup fx, så skrev man i *Dimmalætting*, i avisen, »Brúðleyp der og der, åbent hus«. Og lige i starten da fjernsynet var kommet, så kom der jo ikke et øje til brylluppet. Så begyndte man at lægge det senere, eller man skrev i annoncen »TV forefindes«. Og det er jo klart når der kommer en ny ting, det er helt forståeligt. Man kan ikke isolere sig fra verden udenfor.

Man kan vanskeligt sige lige nu hvor det går hen. Musiklivet synes jeg fx er utrolig blomstrende. Og det er inden for alle genrer. Det er så kort tid siden man havde den uakkompagnerede tradition; bare i min barndom var der så få musikere, nu spiller jo alle og enhver. Og spiller godt! Jeg var til rockkoncert på Skansin; der var 14 orkestre og de

var gode. Det synes jeg er imponerende, og det samme gælder jo inden for klassisk musik.«

Egne sange

I slutningen af 1960'erne kom Annika Hoydal med i de såkaldte »cabaretter« – studenterrevyer, som færøske studerende i Danmark hver sommer opførte på Færøerne. Og i de år udfordrede cabaretterne på mange måder de herskende normer – med dristige og politisk bevidste tekster, særkende for den generation af unge.

Ud af cabaretterne voksede gruppen *Harkaliðið*, med bl.a. Annika som sanger, ligesom hun bidrog med sange til gruppens repertoire. *Harkaliðið* betyder noget i retning af 'dristige men ven-

Foto: Arne Kjær

lige ballademagere', »gänget«. De indspillede flere plader og var både meget populære og forkætrede. Det sidste dels på grund af gruppens tekster, dels fordi de tog de gamle kvad op og gav dem nye musikalske former – ved at sætte instrumenter på, forkortede dem etc. og det blev af mange opfattet blasfemisk. Samtidig var (og er) gruppens sange meget spillede i den færøske radio.

I de senere år har Annika Hoydal indspillet 2 LP'er med egne sange, *Mit eget land* fra 1981 og *Spor í sjónum* fra 1983.

»Jeg har arbejdet sammen med en forfatter ad gangen. Den form passer mig godt. Min bror Gunnar, som har skrevet teksterne på *Mit eget land*, har jeg først skrevet materiale til, selvoplevede ting, som han så transformerer ind i en form så det fjerner sig fra mig og ikke bliver egocentreret, navlebeskuende. Og siden fortolker jeg det igen«.

Spor í sjónum er resultat af et samarbejde med forfatteren Rói Patursson. Og efter nogle år med udelukkende teaterarbejde har hun nu afleveret en ny bunke materiale til en forfatter på Færøerne. Melodierne laver hun selv: »Når jeg har en sangtext, gør jeg det at jeg læser den igen og igen og efterhånden fremkommer der en rytme – det begynder at forme sig inde i hovedet. Jeg er ikke musiker på den måde, at jeg bare sidder og laver en melodi. Det er altid begyndt med en text.

Derefter har jeg gjort meget ud af at lytte mig frem til en person, som jeg syntes kunne forstå mig, eftersom jeg ikke spiller noget instrument selv. For jeg har været irriteret over når man som jeg laver musik som egentlig opstår

ubevidst, men hvor jeg godt ved hvordan det skal være – at der så kommer en eller anden smart fyr og siger: »den skær' vi lidt til«.

Jeg måtte have en, som kunne forstå vejret, lyde i vejret, som forstår hvad regn og blæst og vind er. Tit synes jeg når en udefrakommende skal prøve at sætte sig ind i hvad den færøske tone er, så bliver det noget romantiseret og underlig folkloristisk eller turist-agtig, kunstig dramatik. Jeg fandt frem til Lars Trier, ringede til ham – og det fungerede fint.«

Lars Trier har arrangeret Annikas melodier, hans guitarspil er det primære akkompagnement på de to plader, og han står også som producer af dem.

Nej, Annika Hoydal spiller ikke guitar

Du har aldrig spillet et instrument? Jeg troede egentlig du spillede guitar –

»Hvor er det mærkeligt – altså du er den 10.000nde der siger det! Der er 3 ting som går igen med hensyn til min person, som jeg slet ikke fatter. Folk kan sige til mig: har du guitaren med? Hvad for en guitar, siger jeg – jeg har aldrig spillet guitar! Jo *det* har du, siger folk. Hvornår er du holdt op med at ryge? siger de også. Ryge – jeg har sgu aldrig røget. Og: hvor har du stillet din lille potte? Hva' for en lille potte? Ja din bil? Jeg har da hverken kørekort eller nogensinde haft bil!

Jamen er det ikke underligt – jeg ligner åbenbart en, der ryger, har bil og spiller guitar!«

Annika Hoydal beskriver sig selv som meget »tekst-glad«: »Og det tror jeg i øvrigt er ret færøsk, for kvadene er tekst mere end det er sang, det er en

episk fortælling. Og man lytter meget, man har meget flair for ord.«

Hvad med sangtraditionerne og det at folk synger selv – har det ændret sig, er folk begyndt at »holde mund«?

»Nej det synes jeg altså ikke. Sangtraditionen har altid været meget stærk – jeg har et »hysteri« over for romantisering, og tingene er altid anderledes end den udefrakommende ser dem. Men det med musikglæden og sangglæden, det er en realitet!« □

Annika Hoydal i forestillingen »Med brændende kærlighed« på Hvidovre Teater i 1986 (foto: Britta Fogsgaard)

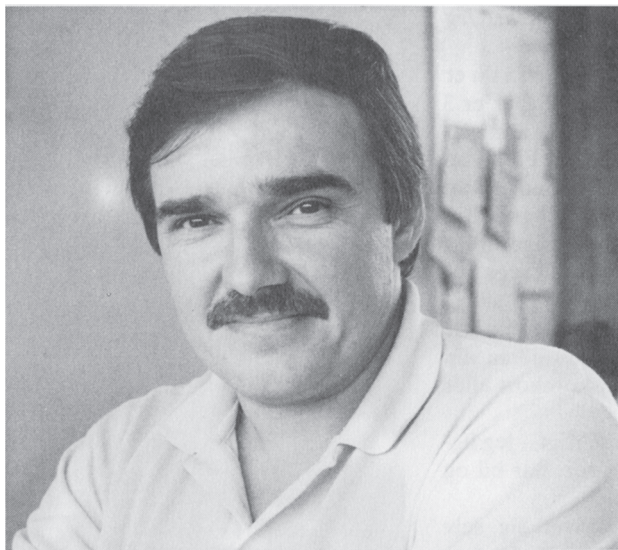
Brikker til en færøsk populærmusik-historie

af Robert Mc. Birnie

Fra udstillingsvinduet til Hansemanns pladeforretning over for det navnkundige Konditoriet i Tórshavn smiler to brune øjne dig i møde. »Robert – 25 år« står der, og nu er det snart 30 år siden, de så ud på en forbløffet forsamling i danselokalet i Våg:

Da rock'n roll kom til Suderø

Det er desværre en kendsgerning, at det, som går under navnet popmusik her i landet, af mange og i hvert fald af myndighederne bliver betragtet som tant og fjas. Min personlige mening er: pop- og dansemusikken er en uundværlig del af vort samfund. Fester og musik hører sammen. Hvad er et bryllup, en fødselsdagsfest eller en hvilken som helst festlig anledning uden f.eks. levende musik?

24 Robert Mc. Birnie er til daglig ansat i den færøske børneradio (foto Arne Kjær)

Det første jeg kan huske i forbindelse med musik og dans, var da vi drenge engang sidst i halvtredserne stod uden for forsamlingshuset i vores hjembygd Våg og lyttede til harmonikaspilleren Napoleon Mortensen (Bassin), som ofte helt alene holdt liv i dansen. Bassin var drivkraften i alt musik- og underholdningsliv i Våg på Suderø gennem mange år.

Sidst i 50'erne kommer vi ind i rock'n roll perioden, med Elvis Presley, Tommy Steele, Bill Haley og andre gode navne. Kommunikationen dengang var ikke som den er i dag, så det tog sin tid før rock'n roll musikken holdt sit indtog på Færøerne.

Pladespilleren var på det tidspunkt ikke en naturlig ting i de færøske hjem. Men radioen blev til gengæld flittigt aflyttet. F.eks. havde vi unge mennesker stor glæde og fornøjelse af Radio Luxembourgs program søndag aften, »Top Twenty«, de 20 mest solgte plader i Storbritannien den uge.

Rock'n roll musikken gjorde guitaren populær, 14 år gammel, i 1957, købte jeg min første guitar, og vinteren 58/59 gik jeg sammen med 3 venner på scenen for første gang for at spille til offentlig dans.

Dette var et spændende øjeblik – og så sandelig også et historisk øjeblik hvad danse- og underholdningsmusikken på Færøerne angår. Vi var klar over, at »Simme« og hans orkester var begyndt at røre på sig i Tórshavn, men det var første gang et skiffle- og rock'n roll band stod på scenen i Våg. Besætningen var: Jákup Mortensen (guitar) Tummas J. Midjord

(trommer) Jonhard Vest (maracas) og mig selv på guitar (faktisk er det lidt af en tilsnigelse at skrive trommer; som Robert selv har skrevet på coveret til jubilæumspladen »Robert – 25 år« havde orkesteret *én* tromme! [red.]). Vi havde trænet ihærdigt, og så vidt jeg husker havde vi et program på 10 melodier. Jeg kan endnu huske nogle af numrene: »Mama don't allow«, »Tom Dooley«, »Cotton Fields«, »When the Saints«, »Heartaches by the number« m.fl.

Det eneste elektriske hjælpemiddel vi havde var en almindelig Tandberg båndoptager, som vi brugte som sangforstærker. Sædvanligvis sad orkesteret eller harmonikaspilleren oppe på en balkon højt over dansegulvet, men vi stillede op nedenunder, hvilket var noget helt nyt.

Jeg kan tydeligt huske de forbløffede udtryk hos folk, da de kom i dans den aften. I mere end en time gjorde ingen forsøg på at danse, men bare stod der og lyttede, indtil vi høfligt og nervøst gjorde opmærksom på, at det altså ikke var nogen koncert. Og så kan det nok være at der kom liv i kludene, og jeg kan ikke huske *hvor* mange gange vi startede forfra på vores program.

The Red Boys – Faroe Boys – Robert & venner

Dette var begyndelsen på »The Red Boys«. Orkesteret holdt sammen til 1961, hvor flere af os rejste fra byen, enten for at sejle eller komme i lære.

Efter at have fisket et stykke tid begyndte jeg på Færøernes seminarium i Tórshavn i januar 1963. Man havde hørt rygter om et helt nyt og meget anderledes orkester, som på det tidspunkt kun havde optrådt én gang offentligt. Orkesteret var The Faroe Boys. Der skete så det, at deres sanger efter at have afsluttet sin skolegang i Tórshavn rejste tilbage til sin hjembygd. Og jeg blev spurgt, om jeg ville være deres nye sanger, hvilket jeg følte som en stor ære.

Musikken vi spillede var meget blandet. Selvfølgelig kørte vi mest på rock'n roll, dvs. Elvis, Cliff Ri-

chard, The Shadows og også noget af Chuck Berry, f.eks. »Johnny Be Good« og »Memphis Tennessee«. Senere kom så Beatles og Rolling Stones og de andre på programmet, men hele tiden – og det gælder den dag idag – måtte du sørge for at have en vals, en tango eller en rigtig sjæler med passende mellemrum.

Faroe Boys-epoken varede til foråret 1967, hvor vi sluttede af med at indspille en LP plade, »The Faroe Boys«, indeholdende nogle af de mest populære numre. Vi havde kun udgivet en singleplade før.

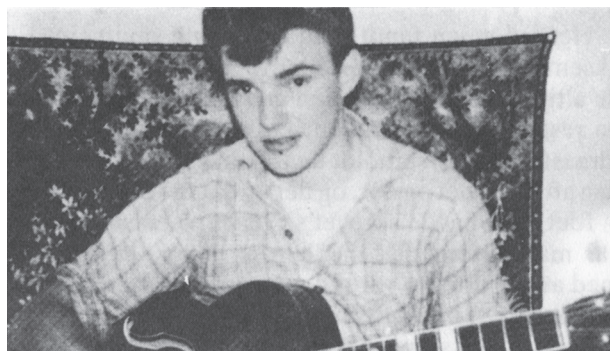
To gange var orkesteret uden for landets grænser, begge gange på Island, i 1964 og 66, med stor succes.

Orkesteret har siden været samlet nogle gange til koncerter med velgørende formål. Ellers er jeg den eneste fra gruppen, der stadigvæk spiller.

Siden Faroe Boys stoppede i 67 har jeg prøvet lidt af hvert: sidst i 60'erne hed orkesteret »Islanders«, først i 70'erne var jeg den ene halvdel af duoen »Robert og Jógvan«; fra midten af 70'erne og ca. 6 år frem medlem af trioen »Robert, Jakup og Ólavur«, og fra ca. 82 har orkesteret heddet »Robert og vinmenn« (venner). Vi var i 85 på tourne på Island, hvor vi samtidig fik optaget 25 års jubilæumspladen.

I dag består mit program af en blanding af nyere

Et af fotografierne fra Roberts jubilæumsplade-cover.

The Faroe Boys – blev forbillede for en lang række grupper i 60'erne, med Shadows-inspireret musik.

numre og en hel del af de gamle rock'n roll numre. Vi har sågar en halv times »Faroe Boys' potpourri«.

»Offentlig« dans

Så langt jeg husker tilbage har der været temmelig stor forskel på den offentlige dans i Tórshavn og den ude på bygderne.

Det første jeg lagde mærke til, da jeg kom til Tórshavn, var, at dansen sluttede præcis, nemlig kl. 24. Ude på bygderne var det almindeligt at danse til kl. 2–3 om morgenen, og var det 2. juledag eller 2. påskedag fortsatte man gerne til den lyse morgen.

Det skal lige tilføjes, at dansen ude på bygderne gerne var søndag aften, hvorved man slap uden om helligdagsloven. I følge loven måtte der nemlig ikke danses ind i en helligdag – derfor slut kl. 24 lørdag aften.

Hen ad vejen fandt man dog nogle smutveje. Et eksempel: man lagde en eller to lister ud; i Våg blev de altid lagt i en kiosk i den ene ende af bygden og i en restaurant i den anden. På sedlen stod f.eks., at idrætsforeningen afholdt dans i forsamlingshuset lørdag aften kl. det og det, og det og det orkester spiller.

Idet man havde skrevet sit navn på en sådan liste var man automatisk medlem af et lukket selskab; med andre ord: nu var det privat, ikke offentligt.

Disse lister blev efterhånden misbrugt så meget, at der blev sat en stopper for det. Mange gange stod der

kun 2 navne på listen, men der var 150 mennesker i dansen.

I 70'erne kom diskoteksmusik på mode og dermed også diskotekerne. Det blev begyndelsen til et nyt skalkeskjul – stadigvæk fra helligdagsloven. Man oprettede diskoteksklubber – dvs. du skulle være medlem for at komme ind.

Men det udviklede sig meget snart til, at du bare kunne betale medlemskontingent og entré ved døren. Og det tjente diverse bagmænd jo fedt på, så efter nogle år løb dette ud i sandet.

Ud at danse – med forbud

Som bekendt har vi spiritusrestriktioner her på Færøerne. Det betyder bl.a., at du ikke kan gå ud i byen en aften, f.eks. på en danserestaurant, få noget godt at spise og så måske danse bagefter.

Omkring 1970 gik nogle mennesker i Tórshavn sammen om at stifte en forening, som havde til formål at sørge for, at dens medlemmer f.eks. en lørdag aften kunne komme ud og få en øl, en sjus og danse lidt. Dette var begyndelsen på de såkaldte *ølklubber*, som stort set havde de to gamle – Tvøroyrar Klubbi og Havnar Klubbi som model. Den førstnævnte er omkring 100 år gammel, H.K. omkring 200 år.

I dag er der, foruden den gamle H.K., 3 klubber i Tórshavn – og ude på de større bygder findes tilsvarende klubber.

Ølklubberne har også forandret dansemønstret. Publikum i disse klubber er selvfølgelig over teenagealderen, så den offentlige dans har kun teenagerne tilbage. En undtagelse er »Kvøldlot«, et dansested i Tórshavn, der for nogle år siden prøvede at genskabe den gamle stemning fra 60'erne. Og åbenbart med stor succes, for torsdag-søndag aften er der fuldt hus, med en rimelig blanding af ældre og unge.

Musikken, der spilles, er den sædvanlige blanding af gammel rock'n roll, country og vals – alt det der skal til for at skabe den specielle stemning en færøsk danseaften. □

Den rytmiske musiks vilkår siden slutningen af 60'erne

af *Petur Mohr Reinert*

De færøske rytmiske musikere har organiseret sig inden for de seneste 2 år. Petur Mohr Reinert er rockmusiker og formand for FUT, Færøernes Underholdningsmusikerforening, som er ved at opnå status som fagforening. Her giver han en oversigt over udviklingen – 20 år med ups and downs for den levende færøske musik.

Petur Mohr Reinert

(foto Arne Kjær)

Musikernes og også musikkens vilkår er tæt forbundet med mange faktorer: økonomi, musiktradition, radio og TV og hvordan de forvalter deres opgave som toneangivende og oplysende instanser for lytterne og for de udøvende musikere. Spillestederne og den interesse som arrangører har for musik, eller profit, er også en afgørende faktor; ligeledes myndighedernes interesse og vilje til at støtte og skabe grundlag for et sundt og godt musikmiljø. Dertil kommer samfundets størrelse og beliggenhed.

Alle disse faktorer er medvirkende til, hvad færøsk musik og musikliv er blevet og ikke blevet til. Derfor er det svært at stille tingene op hver for sig, men det er mest hensigtsmæssigt.

Musikere og publikum.

Fra rock til country til?

Genfødsel for rockmusikken

Da jeg startede med at spille offentligt til dans i begyndelsen af 1971, havde der været en ret død periode i det levende musikliv – nemlig efter de mange grupper, der sidst i 60'erne var fulgt i kølvandet på »The Faroe Boys«, det første rigtige rockorkester på Færøerne.

Disse grupper havde skabt en tradition for levende musik, selv om de, med undtagelse af The Faroe Boys, ikke skrev deres musik selv, men spillede kopier af tidens musik. Og alle genrer var så at sige repræsenteret.

I 1969 begyndte man at have diskotek på de steder, som ellers havde haft levende musik. En discjockey var meget billigere at hyre end et band, så der gik ikke ret lang tid, før der kun var et par grupper tilbage.

Men den tradition, som den levende musik havde skabt, var heldigvis groet så fast, at det ikke varede længe, før publikum begyndte at udeblive fra diskotekerne og forlangte levende musik igen.

Det gav muligheder for de grupper, som havde holdt sig i live i diverse kældre, og selvfølgelig for de unge musikere, der var vokset op uden mulighed for at kunne gå ud og spille.

Op igennem 70'erne og i begyndelsen af 80'erne voksede antallet af grupper stærkt, og det blev næsten utænkeligt med dans uden levende musik – med undtagelser selvfølgelig.

Ensporing

Det var også i denne periode, at man begyndte at lave musik selv og fik den udgivet på plade eller bånd.

I den første del af perioden var der stor variation i musikken der blev spillet. Den spændte over jazz, rock, pop, country, dansemusik osv.

Alle havde mulighed for at spille det, de ville, og radioen sørgede godt for en ret varieret musikprogramlægning.

Men i midten af perioden var det ligesom om, det hele begyndte at flyde lidt ud. Nye navne dukkede op på den internationale scene, som spillede mere blød musik, og radioen blev mere og mere ensportet i sine musikprogrammer. Det medførte, at flere og flere begyndte at bevæge sig over mod country stilen og slap deres gamle element. Til sidst var der kun ganske få grupper, der spillede rock.

Musikerne har nok deres store del af skylden for, at denne ensporing fik lov at gå så vidt. Vi har ikke holdt nok fast ved vores rødder og har affundet os med dansearrangørernes krav om, at der skulle spilles »dansemusik« i deres lokaler. Her mener jeg pop og Country & Western musik, altså dansemusik der kunne accepteres af så mange som muligt, og ikke 'dansbar musik' som sådan.

Dette har igen haft sin bivirkning. Folk er blevet vant til, at der er den samme slags musik på alle stederne, og det har bevirket, at flere lokaler har været nødt til at lukke. Folk går de steder, hvor man regner med mange mennesker. Og det er bare blevet sådan

her, at man vil hellere stå som sild i en tønde og danse en kollektiv skubbedans til en hvilken som helst musik, bare den er kendt, end at sidde ned eller have god plads i et, til en selv passende miljø. Dette, som desværre er blevet vanedannende, har gjort det næsten umuligt at skabe nogle miljøer, der er til gavn for musikken og dens mangfoldighed.

Dog er der ved at ske noget nu, efter at man er begyndt at holde jazz, blues og folk-festival hvert år, og efter at FUT er begyndt at arrangere nogle koncerter. Internt i musikmiljøet giver det nogle forhåbninger om bedre tider.

Den økonomiske situation

Hyren i 1971 – og i 1987

De færøske arrangører er ikke så heldigt stillede, at de kan sælge øl og spiritus og derved øge indtægterne betydeligt, som de danske kan. Det forbyder den middelalderlige rationeringslov, vi har her på øerne.

Dette gør også sine store indhug i musikernes budgetter.

Men udviklingen har ikke gjort det bedre for os, tværtimod. Den musikalske og måske særlig den lyd-mæssige udvikling har gjort det meget dyrere at anskaffe sig anlæg og instrumenter. Alting er steget, ikke kun billetter til vore engagementer, men hotel, transport osv. Vores gage er derimod ikke steget ret meget.

Det kan ses af følgende eksempel:

Arrangement i 1971:

(gennemsnitligt billetsalg: 400 pr. aften)

400 bill. á kr. 7,- kr. 2.800,-

Hyre 2,75 pr. bill. kr. 1.100,-

Rest kr. 1.700,-

Heraf skulle arrangøren betale kontrollører, oftest 3, + 1 billetsælger á ca. kr. 50,-. Det var pålagt arrangøren at betale 25% i skat af brutto. Alle indtægter ellers var skattefrie, da man havde den forlystelses-skat, som senere skal blive omtalt.

Petur M. R. på bas, med sin gruppe Devon til jazz, folka og blues festivalen i Nordens Hus 87 (foto Arne Kjær).

FUT-koncert på Skansin under Olai festlighederne 86 (foto: Ole Wich).

Arrangement i 1987:

(gennemsnitligt billetsalg: 400 pr. aften)

400 bill. á kr. 60,- kr. 24.000,-

Hyre kr. 4.500,-

Rest kr. 19.500,-

Samme antal kontrollører og billetsælgere som tidligere, og som får ca. kr. 300,- hver. Forlystelsesskatten er afskaffet, og alle får lønnen udbetalt som A-indtægt, medmindre man er registreret som arbejdsgiver og derved også regnskabspligtig.

Som det fremgår står arrangøren tilbage med en procentvis meget større del af overskuddet, mens vores hyre forholdsvis er faldet til ca. halvdelen af, hvad den var i 1971.

Men det, som har været den største bagdel for musikerne, er den frihed, som vi mistede med den nye skattelov. Hvor man før kunne færdes frit omkring i bands og ensembler af forskellig slags, og hvor de penge, man fik, var beskattede, er man nu tvunget til at have bogholderi for hvert lille arrangement, man har været med til. Og i og med det at indtægten er A-indtægt, kommer det ofte til at betyde en meget større trækprocent for den enkelte, eftersom ingen

kan leve af at spille alene, men må have sit borgerlige job også.

Skattelovgivning med drastiske følger

Den gamle skattelov var for musikernes vedkommende meget vellidt. Man var ikke tvunget til at holde styr på, hvorfra hver eneste krone kom eller gik hen, og man var fri for alt papirusseriet, som bogføring og årsregnskab giver.

Dertil kom så den frihed, som musikerne havde. Man kunne møde nogle musikere en aften, som man fik lyst til at spille sammen med en aften eller to, og så gjorde man det. Der er mange gode grupper, som er opstået på den måde.

I april 1984 blev skatteloven ændret, og et godt bevis for hvor ufordelagtig den nye lov var, er det drastiske fald i antal af grupper.

Inden lovændringen i 84 var der omkring 50 grupper, som spillede fast (jvf. Færøernes kun 45.000 indbyggere). Dertil kommer så de mere eller mindre faste bands, som kun spillede lejlighedsvis, men som ikke var mindre betydningsfulde for musiklivet, tværtimod.

1. juni 1984, altså kun to måneder senere var der

kun ca. 15 faste grupper og ingen løse ensembler. To måneder senere, i august, var der kun 8 grupper tilbage.

Denne tilstand holdt ved i ca. et år, og foruden at det skabte stor ærgrelse, både blandt publikum og musikere, forårsagede det en del sorte jobs, som senere kostede mange grupper og musikere store bagsmæk i skat.

Told på kultur

Tolden på instrumenter og udstyr har også sin indflydelse på vor økonomi.

Tidens musik og lydkrav gør, at det bliver nødvendigt med mere og dyrere anlæg. Og så gør vores beliggenhed det sværere at få del i tilbud og den brugt-varehandel, der er til stor hjælp, især for de nye bands.

Tolden er på 47% for håndinstrumenter og 62% på alt det elektroniske, forstærkning osv. (alt swif told, dvs. tolden bliver beregnet, efter at fragten er lagt oveni).

Til sammenligning kan tilføjes, at man i Danmark har afskaffet tolden og nu kun har moms. På Island er der ingen told, på samme måde i England.

Dette afholder mange fra at spille. Den del som den færøske statskasse får, er så lille for dem, men så stor for os, at det er ufatteligt, at myndighederne endnu ikke har indset, hvilken ødelæggende effekt det har på hele musiklivet.

Den samlede statsindsægt i told for musikinstrumenter er kun ca. 1 mill. kr. Det er ikke det store, når finansloven er på 1,5 mia. kr. Men den mio. kr. er meget for de få, der køber instrumenter.

Levende musik – fremtidsmusik?

FUT – Føroya Undirhaldstónleikarafelag

I 1985 da jeg kom tilbage til Færøerne efter 4 års ophold i udlandet, var situationen meget kritisk. Man huskede tilbage på den tid da vi begyndte at spille, hvor den levende musik var ved at uddø, og vi var

nogle der hurtigt blev enige om at et eller andet måtte gøres.

Vi fik samlet nogle musikere sammen, og vi tog initiativ til at starte en forening, der kunne varetage musikernes interesser og arbejde for at bedre vilkårene hos musikerne.

Der blev holdt stiftende generalforsamling, og foreningen var født og en bestyrelse på 5 blev valgt.

Vores første opgave var at få Landsstyret i tale vedrørende den katastrofe, der var ved at ske inden for musiklivet.

Da man i landene rundt om os regner musik for kultur, blev vi enige om at det måtte være kulturministeren vi skulle tale med. Og det gjorde vi så. Det blev til mange møder med ministeren, men også med hele Landsstyret.

Vi havde fuld opbakning fra de andre musikerforeninger samt ledelsen for den nationale musikskole, der lige var startet.

Vi fik også løfter om at forholdene skulle blive ændret, men endnu er der ikke sket noget. Vi har holdt panelmøder, skrevet i aviserne og afsløret de brudte løfter, men det har heller ikke hjulpet. Det sidste vi har gjort er, at vi har skrevet direkte til Lagtinget og bedt tinget om at pålægge Landsstyret at komme med et lovforslag, så nu venter vi i spænding på, hvad der vil ske.

Selv om vi endnu ikke har kunnet vise noget resultat på den front, så har der været stor opbakning bag FUT. I dag er der omkring 200 medlemmer, og vi arbejder på at få de klassiske musikere med også.

Vi har hjulpet grupperne med kurser i regnskabsføring, fået sat en minimumstakst på de forskellige engagementer, og vi er næsten færdige med forhandlinger med arrangørerne om en overenskomst, som gør os til en fagforening, med de rettigheder og den styrke det giver. Så vi begynder at tro på fremtiden igen, og vi føler nu, at vi står så godt sammen, at vi også har styrken til at få de ting gennemført, som skal til for at musikken igen skal blomstre på Færøerne.

Karin Flodström har været direktør for Nordens Hus siden 1985

(foto Arne Kjær).

Klassisk musik har hele tiden haft husets bevågenhed; den trives fint i NH, der spiller en vigtig rolle, også økonomisk for kor- og orkestermusikken på Færøerne.*

Nordens Hus er en del af Nordisk Råds virksomhed, med en Styrelse nedsat af rådet. I den daglige ledelse er ansat en administrerende direktør på en 4-årig kontrakt og en vicedirektør (færing).

Karin Flodström har været direktør i 2 år. Hun er efter bl.a. 9 år som socialdemokratisk medlem af den svenske rigsdag en erfaren politiker. KF mener ikke, den rytmiske musik bliver behandlet anderledes end alle andre ansø-

* se bl.a. artiklen s. 55–56.

gere. Men hun peger på, at det kan være svært for lokale grupper at indrette sig på den langtidspanlægning, som driften af huset fordrer, dersom det skal rumme de mange forskellige aktiviteter, der har krav på det.

Derimod synes hun, NH hidtil har gjort for lidt for at tilgodese de lokale interesser uden for Tórshavn, et forhold hun gerne vil rette op på: »Jeg vil gerne understrege, at det hedder Nordens Hus på Færøerne, ikke Nordens Hus i Tórshavn«, siger KF. Hun mener afgjort, husets tilstedeværelse har virket stimulerende på det færøske kulturliv, bl.a. helt kontant ved at Landsstyret omtrent har tidoblet sit budget til kulturelle formål i den tid NH har eksisteret.

Karin Flodström ser først og fremmest de problemer, der er og har været med NH som startvanskeligheder, »børnesygdomme«. Hun, der er husets 3. direktør, blev ansat efter en periode med interne konflikter i NH. Styrelsen »løste« problemerne ved at afskedige lederen. For LISA var det et tilbageslag, eftersom de færøske kunstnere opfattede den daværende direktør, der kom fra den islandske radio og selv er lyriker, som »deres mand« – en der fungerede som kunstnerisk leder også.

For KF er samarbejde nøgleordet og hun tilføjer: »alle samfund står og falder med dets mennesker, og i det lille samfund bliver det måske tydeligere.«

I foråret 87 opfordrede NH i et brev LISA og en række enkeltorganisationer til at give deres vurdering af, hvordan huset har fungeret de første 4 år. Opfordringen blev fulgt, og svarene,

der både rummer positiv respons og de nævnte kritikpunkter er blevet behandlet i Styrelsen i efteråret. Og der ser nu ud til at være basis for et bedre samarbejde mellem NH og de aktive færøske kulturarbejdere. De sidstnævnte har masser af ideer. LISA har fx foreslået et stort totalteaterprojekt om den færøske selvstændighedsbevægelse, et spørgsmål som alle færinges er engageret i, for eller imod, og en vigtig del af færøsk historie og identitet.

Nordens Hus på Færøerne ligger i Tórshavn og må, hvis det skal støtte og fremme færøsk kultur, også være center for nye kulturelle initiativer, der meget naturligt bl.a. udgår fra »hovedstaden«. De første år af husets eksistens har samtidig været en periode, hvor det rytmiske musikmiljø har været uden permanent spillested. Et sådant kan NH ikke erstatte. Men jazzfestivalen 87 viste fx, at huset godt kan være ramme om arrangementer med både populære sangere og musikere og mere eksperimenterende grupper inden for såvel rock som jazz – og bagefter stadigvæk være et fint hus.

Indretningen er fleksibel, faciliteterne og det økonomiske grundlag er der. Men det stiller krav om stor fleksibilitet hos brugere og personale, hvis mulighederne skal udnyttes. Til gengæld ville børnesygdommene nok forsvinde. Og Nordens Hus har da chancen for at undgå de følgesygdomme, der ellers let rammer større institutioner, og blive det mangfoldighedernes væksthus, det så smukt er udformet som.

TÓRSHAVN JAZZ, FÓLKA OG BLUES FESTIVAL 1987

– kaldet *Jazzfestivalen*. Ideen er at præsentere et varieret udbud fra de skandinaviske scener for improviseret musik, incl. rock og folk, på Færøerne. Arrangøren Brandur Øssursson er selv musiker. Det meste af festivalen, den 4. af sin art, foregik i Nordens Hus, der har 3 forskellige scener. – Færøerne var også repræsenteret, bl.a. med grupper for eksperimenterende musik, som ellers savner spillesteder for tiden.

Arne Kjær har indfanget en række situationer. Øverst fra venstre er det:

- 1) *Brandur Óssursson* på altsax og *Kolbein Simonsen*, bassist i mange færøske jazz-sammenhænge.
- 2) *Eyðun Nolsøe* fra gruppen *Frændur*, moderne skalde hvis fine sange er blevet folkeeje.
- 3) *Anders Hagberg* (fl. & ts.) fra Göteborg spiller med
- 4) *Kristian Blak*.
- 5) *Pierre Dørge*, (se også nedenfor).
- 6) *Mikael Wiehe*, populær troubadur.
- 7) (t.v.) Fra uropførelsen af Blaks suite »Antifonale« i Amfiteatret, Nordens Hus – med gæstemusi-

kerne *Irene Becker* (p), *Morten Carlsen* (ts), *Pierre Dørge* (g), *Marilyn Mazur* (tr), alle fra *New Jungle Orchestra* (som spillede aftenen før) samt svenske *Anders Hagberg* (fl & ts) og færingerne *Magna Joensen* (fl), *Eyðun Hansen* (g), *Kolbein Simonsen* (b) samt *Kristian Blak* selv på flygel.

- 8) (nederst t.v.) Den færøske gruppe *Sleipnir* (hard bob og soul jazz).
- 9) *Frændur* på scenen i koncertsalen.
- 10) *Spælímenninir* spillede til dans i Dansesalen. *Fuzzy*, som aftenen forinden optrådte med *Poul Dissing*, sad ind på harmonika.

Færøerne gør amatøreren professionel

af Kristian Blak

Kristian Blaks alsidige virke som komponist, musiker, pladeproducent og inspirator er beskrevet i en særskilt artikel. Men her fortæller Kristian Blak selv om udviklingen inden for jazz- og folkemusik siden 1974. Og han giver sin vurdering af øernes kulturelle klima.

Jazz i vækst. 1974–83

Jeg flyttede i 1974 til Tórshavn som musislærer på Føroya Studentaskúli.* Jeg blev straks involveret i orkesterspil, både spillemandsmusik og jazz. Spillemandsorkesteret optrådte overalt på Færøerne og har siden turneret i mange lande. Gennem jazzklubben, Havnar Jazzfelag, som blev etableret i

* gymnasiet i Hoydal, Tórshavn

Kristian Blak (foto Arne Kjær)

1975–76, blev der åbnet mulighed for at spille jazz, folkemusik og rock – efterhånden 2–3 gange om ugen.

Det, der karakteriserede musiklivet inden for disse genrer i perioden indtil 1983 (hvor jazzklubben mistede sine lokaler) var en jævn vækst i antallet af især jazzmusikere. Vi begyndte de første år med ganske få – stort set kun én bassist (Kolbein Simonsen), én guitarist (Ólavur Øster), én trommeslager (Jan Jacobsen), én saxofonist (Brandur Øssursson). Jeg var »klaverspilleren«.

Men i 1982 kunne det nystartede jazzmusikerforbund, Jazztónleikarafelagið, registrere 50 medlemmer. Ikke blot var antallet steget men kvaliteten var også i fremgang blandt både ældre og yngre musikere.

En væsentlig grund dertil var simpelthen spillerutine i kraft af jazzklubben. Men lige så væsentligt var sikkert det internationale pust, som gæstemusikere tilførte. Blandt solisterne som besøgte Færøerne, kan nævnes: Eero Kowistoinen, Reynir Sigurðsson, Bjørn Alterhaug, John Tchicai, Anders Jormin – altså især skandinaviske musikere. Disse har i flere tilfælde dannet varige grupper med færøske musikere/komponister – som Karsten Vogel (»Fagrir Fuglar«), Anders Jormin og

John Tchicai (»Yggdrasil«). Sunleif Rasmussen har dannet gruppe og indspillet med Karsten Vogel og Aage Tanggaard; Jóhannus á Rógvu Joensen med Torben Kjær.

Fornyelser

I de fleste tilfælde, måske bortset fra Fagrir Fuglar, har færøske komponister af musik til improvisation taget initiativ til sammenspillet. Og musikken er blevet på højt kunstnerisk niveau. På denne måde virker det færøske musikliv mere internationalt, end befolkningsgrundlaget giver anledning til at tro.

Publikumsinteressen er forholdsvis stor for jazz og folkemusik: fra omkring 30–40 til 200–300 besøgende pr. koncert. Men selv om publikumsdækningen er høj, kan en musiker næppe regne med større indtægter gennem disse genrer og spiller ofte mere kommerciel musik ved siden af.

Der stilles også større krav: hvis et brugsorkester især til dans er populært, er efterspørgslen næsten ubegrænset, mens mere lytteorienteret musik hele tiden må forny sig for at få publikum på grund af de geografiske begrænsninger.

For at spille samme musikalske program mere end nogle få gange må musi-

kerne tournere i andre lande (eller evt. arrangere koncerter i sommermånederne, hvor udenlandske turister besøger Færøerne). I det daglige musikliv, det vigtigste, er en af de bedste musikalske fornyelser stadig besøg af udenlandske solister.

Stilstand?

På musikscenen de sidste fire år er der sket store ændringer. På den ene side har Norðurlandahúsið givet bedre rammer for koncerter, og nyt radiohus og fjernsynsstation har givet muligheder for bedre anvendelse af disse medier, selv om ingen af disse nyskabelser bliver udnyttet i det omfang, de kunne. Og både musikere og institutionerne kunne her være mere udfarende.

På den anden side har der ikke været noget fast musikhus, som har kunnet huse Havnar Jazzfelags aktiviteter siden 83, så udviklingen og tilgangen af musikere – og for så vidt publikum – er i tilbagegang på dette område. En undtagelse er jazzfestivalen i august hvert år, men denne foregår kun den ene uge og gør blot behovet for et varigt spillested større.

Spillemandsorkesteret »Spælímenninir í Hoydølum« var meget efterspurgt til dans indtil ca. 1980. Da blev efterhånden dansestederne, især på bygde, mere diskoprægede med dans for unge – ikke for hele bygden. Og nu da der ikke er noget spillested for jazz og folkemusik, spiller orkesteret paradoksalt nok næsten kun i udlandet på tourné (Finland, Frankrig, USA, Grønland, Shetland etc.) med 30–50 koncerter om året.

Til gengæld har »folksong« og »folk-rock« fået stadig større plads i publikums bevidsthed på Færøerne – med

sangere som Kári Petersen, Hanus Johansen og gruppen Frændur. Deres visser har ligefrem tilført fællessang nyt materiale.

Som musiklærer i gymnasiet har jeg kunnet iagttage nu 13 årgange af 16–19 årige i Tórshavn, og netop sange af de ovenfor nævnte siger de unge meget for tiden. Aldersgruppen er nu i 1987 mere åben end tidligere og interesserer sig mere seriøst for musik, både udøvende og aktivt lyttende inden for alle genrer.

Det er vel svært at give én grund dertil, men man kan pege på musikskolernes oprettelse, på Jazzfelagið som har stået for koncerter og klubaftener siden 1975 – eller måske hjemmenes påvirkninger, da eleverne nu stort set er børn af dem, der var unge i 60'erne.

Så hvis der kan genoprettes et musikhus til rytmisk musik, udover de før nævnte koncertlokaler, ser det ud til, at alle musikgenrer skulle kunne gå en ny opgangstid i møde. Men den rytmiske musik må forventes nærmest at stå stille indtil da.

Udfordring til udfoldelse

Når jeg skriver »stå stille«, mener jeg ikke dermed, at miljøet er uinspirerende. I kraft af at være en nation og i kraft af sin lidenhed gives der store muligheder og udfordringer for den enkelte musiker og komponist. Det fremtvinger egenskaber hos mange mennesker med kunstneriske anlæg, som i andre miljøer sandsynligvis ikke ville få lejlighed til at udvikle dem – amatører bliver professionelle her.

Og en misforståelse er det at tro, at Færøerne musikalsk set er isolerede. Der er visse fysiske hindringer, men der er ikke nogen grund til at være provinsielle. Færøske kunstnere har en stadig voksende kontakt og samarbejde med kolleger fra andre lande.

Det giver inspiration og samtidig en form for selvrespekt. Desuden er der i miljøet og især i naturen utallige emner at behandle musikalsk, så når alt kommer til alt, er det færøske samfund særdeles givende for musikeren og komponisten. □

Kristian Blak Kvintett spiller i Listaskálin (Kunstmuseet i Tórshavn) på jazzfestivalens første aften, 1987 (foto Arne Kjær)

Hvornår begynder det?

af Karsten Vogel

Gennem Hans Scherfigs fornøjelige geografibog for børn »Vores lille land« havde jeg dannet mig et indtryk af Færøerne som en mængde ustrukturerede småøer, befolket af mænd med sjove huer, der bestandigt kravlede op og ned ad de fjeldsider, som dukkede op snart sagt alle steder til fare for folk og får.

Senere blev indtrykket af noget småt uddybet, da en af min storebrors skolekammerater som marinesoldat blev udstationeret på øerne, som nu også altid lå hyllt i tåge, så det nærmest var forunderligt, at man ikke hele tiden skvattede ud over de stejle klippesider, der rykkede tættere og tættere ind på de efterhånden ganske fåtallige indbyggere.

Stadig er det en central oplevelse for mig:

Man ser i et atlas: så lille, så lille. Så køber man det grønne kort, som enhver

turist straks MÅ anskaffe sig på ankomstdagen: Lítla Dímun er stadig ingenting. Senere på det store 1:50.000-kort er fx Tröllhövdi ganske lille. Ja selv på målebordsbladet: skær og holme nord for Vestmanna blot krydser i havet.

Men når man er der: Et mægtigt land. Tröllhövdi en mægtig TING, når man sejler rundt om den, krydserne stenkolosser af umådelige dimensioner.

Det er nok især mødet med Færøerne, der har givet mine oplevelser på en lang række områder den dimension. At når først man er der, så er det ikke til at forstå så stort det er.

Det gælder også al musik. Og det gælder musiklivet på Færøerne. Man har fortalt mig, at en gang i 60'erne skal der have været noget i retningen af 50 pigtrådsorkestre på øerne. Et pr. 1000 indbyggere.

Også i dag er der uoverskueligt mange orkestre. Uoverskueligt også fordi musikere her lader sig kombinere i alle tænkelige variationer uden at nogen af den grund synes, de mister deres identitet.

Dimensionsoplevelsen skal nu ikke umiddelbart oversættes til genialitet eller niveau.

Færøernes musikliv er i dag stort, blomstrende, imponerende, varieret og tiltrækkende. Men også afhængigt af færøsk livsstil. Det vil i mange tilfælde

sige: dejligt at være midt i, men ikke nødvendigvis forløsende oplevet på afstand.

På Færøerne er der en nøje sammenhæng mellem alle livsmønstrrets enkeltdele. Mellem folk og vejr. Mellem natur og samvær. Mellem had og kærlighed. Mellem reaktion og vejlængder. Mellem kostvaner og selskabelighed. Mellem øl og kristendom. Mellem vindretning og mødedisciplin. Det er ikke mindst derfor, det er så svært at tage derfra efter et kortere eller længere besøg.

Og det er ikke mindst derfor, det er temmelig urimeligt at bedømme et færøsk orkester på en koncertscene i København. Man får jo kun halvdelen på den måde.

Første gang jeg besøgte landet som solist med lokalt orkester var i 1976. Tak til Roland Thomsen for ikke blot at have tabt penge på Burnin Red Ivanhoe i Tórshavns idrætshal i 1971 men også for at have formidlet denne kontakt. Selv om det var et gedigent stykke arbejde, der skulle præsteres ved den lejlighed. Ingen var bemærkelsesværdigt ædru ved det første øklklubjobs start. Og det kunne da ikke være vigtigere at begynde næste nummer end at fortsætte snakken med Páll, som netop var kommet forbi det lille hjørne af lokalet, hvor musikken var trængt sammen. Eller tempoet? Hvad er der nu galt med, at det kun er det halve efter et

par minutter, når det nu er meget lettere?

Jeg var træt.

På 14 dage mærkedes megen fremgang. Og idag er det f.eks. sjældent, at færøske musikere er synderligt berusede, når jobbet er FÆRDIGT!

Det var også en herlig aften i det nu nedrevne Perlan for nogle år siden, da der var sådan en blandet swingaften. Klokken 9–10 stykker skulle det vel begynde, og publikum var ret tidligt på færde denne aften. Temmelig mange piger forøvrigt, og det er altid et godt tegn for aftenens stemningsmæssige forløb. Men hvor var vores bassist? Det fik vi at vide et godt stykke over midnat, da han ikke kunne komme gennem døren med sin baskasse, fordi det var umuligt ikke at få den til at sidde på tværs. Til gengæld spillede han så også kun 2½ nummer, førend han syntes, at det måtte gøre det for den aften. Men det var alligevel en herlig aften, for folk var glade både med og uden musik, for det var jo det, man var kommet for at være.

Så er mødedisciplinen hos det fynske orkester *Bror Smart** dog langt bedre. Men publikum har også deres stil. Vi var klar til at spille ved 10-tiden i koncerthuset ud over vandet i Fugleljord. Men man begynder ikke at spille, før end der er mindst lige så mange i salen som på scenen. Og dog, regler kan der slækkes på, når nød tvinger, og om-

kring klokken 12 havde de to henne i hjørnet jo ventet i over en time, så vi gik i gang. Så kom der også to mere. Og

at en musiker spiller trommer med det ventende orkester, end at han spiller skak med sin far?

Karsten Vogel har jævnlgt spillet med færøske musikere, bl.a. i »Fagrir Fuglar« (foto Arne Kjær)

fem til. Og yderligere syv. Klokken 1 var lokalet fyldt. Klokken 2 var der lige så mange udenfor. Og det var kun med besvær, vi ved 4–5 tiden kunne forlade det aldeles overfyldte område uden for koncerthuset. Det var en dejlig aften.

Er mødedisciplin en central faktor i Færøernes musikliv? Er det vigtigere,

Har musik mening, når den betragtes uafhængigt af sin sammenhæng?

□

* Blues-rock orkester fra Odense, som Karsten Vogel har spillet med, bl.a. på Færøerne.

Fra studiet

– interview med Jóhannus á Rógvu Joensen

ved Arne Kjær og Hanne Tofte Jespersen

Det færøske musikmiljø bliver uvægerligt noget med Tordenskjolds soldater. Een af dem færdes lige så meget bag som på scenen.

Jóhannus á Rógvu
Joensen
(foto Arne Kjær)

Jóhannus á Rógvu Joensen får ikke spillet meget for tiden. Og slet ikke den musik han gerne ville. Ud over at være bassist er han også komponist. I øjeblikket er han især lydtekniker. Som medindehaver af Færøernes lydstudie nr. 1 og samme studies faste tekniker bliver han også tit producer og studiemusiker. Ofte ufrivilligt.

LT-studio i Tórshavn er en videreførelse af Milson Zachariassens studie. For 3 år siden solgte Milson Z. (selv musiker, i 60'erne bassist i det legendariske Faroe Boys, se s. 24f) sit gamle 8-spors studie til en gruppe på 10, der med et indskud på hver 10.000 kr. + lån nu ejer LT-studiet i fællesskab. Det er i mellemtiden udvidet til et moderne udstyret 24-kanals studie; for ganske nylig har de købt nyt udstyr, bl.a. ny båndmaskine og mixerpult.

I de lejede lokaler indspilles en stor del af den musik, der udsendes på plade og kassettebånd på Færøerne. På Ey-sturoy findes et andet studie, RMS studio, tilknyttet den del af færøsk kultur

som udfolder sig i religiøs sammenhæng. Bl.a. er baptistmenighederne ramme om et meget aktivt musikliv. Endelig har *Útvarp Føroyar*, den færøske radio, et 8-spors studie, som også bliver benyttet af musikgrupper ud over radioens egenproduktioner.

Underholdningsmusikken tegner sig for størsteparten af LT-studiets opgaver, den særlige country & western prægede musik, som udfylder de fleste af radioens musikprogrammer. Og en del »åndelig pop« i mere eller mindre samme stil bliver indspillet i LT-studiet. Men det får også andre opgaver. – Vi indspiller meget for fjernsynet, alle deres vignetter fx. Og jeg har lige siddet og arbejdet med noget julemusik, af Pauli í Sandagerði – klassisk inspireret musik med akustiske instrumenter, kor og med lidt rock i, fortæller Jóhannus.

Størsteparten af produktionerne bliver lavet efter »lagkage-princippet«:

»Nogle gange er det slemt, det er især når udenlandsk musik bliver kopieret og oversat til færøsk. Den udenlandske original bliver indspillet på to spor, så

sætter trommeslageren sig derind og spiller til det, siden lægger man de andre instrumenter på og hele tiden har man det andet bånd og kan sige undervejs 'hvordan gør de? nåh de gør sådan...' Jeg synes ikke det er imponerende.«

Blander du dig i det?

»Nej for så vidt ikke. Men nogle gange er jeg selvfølgelig med til at vejlede.«

Hvor bliver den musik spillet?

»Dels i radioen og især er det kassettebånd, som folk hører når de kører i bil.«

Lydtekniker m.m.m.

Bruger folk lang tid i studiet?

»Det er meget forskelligt. Men det er et generelt problem, at folk kommer i studiet for at indspille en plade – uden at ane hvilke instrumenter der skal på, hvem der skal spille osv.«

Og så bliver I deres producere?

»Ja, det var egentlig slet ikke det vi skulle. Producere skal jo være den der holder sammen på det hele, styre budgetter og alt det. Men vi kommer til at sidde og sige til folk, hvornår det er

godt, om de skal synge det om igen osv. Det sker desværre for ofte – man sidder her i 16 timer og skal samtidig være både det ene og det andet. Og så skal man pludselig ind og spille, fordi der lige mangler noget eller hvad ved jeg.

Det kunne ofte betale sig for musikerne at have en producer, måske ville det ikke blive billigere, men hvis vi kunne koncentrere os om at optage, ville det gå meget hurtigere.«

Men er der folk her, som kunne påtage sig opgaven som producer, ville det ikke blive Jer igen?

»Der er nogle, som godt kan; Pauli í Sandagerði fx – når han laver noget, fungerer han også som producer. Jeg ved godt, produceren ofte bliver sat til at lave lyden. Det ville ikke være så nødvendigt her, det vigtigste ville være, at produceren kunne afgøre fx hvor mange gange den guitarist skal blive ved med at spille den solo, skal han holde nu? Og så alt det praktiske; folk spørger os: skal vi lave guitarsolo i aften? – og man tænker, herregud det er dog Jer, der indspiller.

Mange udgiver deres ting selv og køber det meget demokratisk, men nogle gange tager det bare alt for lang tid, fordi der ikke er nogen der skærer igennem. Der kunne spares mange penge, og musikerne ville tit få et meget bedre forløb ud af det, mere intenst.«

Men det betyder vel også en del, hvor meget musikerne i øvrigt spiller?

»Ja, folk spiller for lidt, og det skifter hele tiden, hvem der er aktive. Mange har ikke spillet længe og kommer så lige i studiet. Jeg er selv forfærdelig i den retning; der kan gå lang tid hvor jeg ikke rører mit instrument – jeg er så træt, når jeg har sidder her i studiet i timenvis. Nogle gange hører jeg heller

ikke musik; jeg vil bare have ro, når jeg kommer hjem. Andre gange gør jeg det modsatte – så skal jeg bare have noget god musik og sætter det på lige meget om jeg har lyst til at høre det eller ej. Det er ligesom at få løsnet op –«

Læretid. Inspiration

Jóhannus á Rógvu startede med at spille allerede i 10 års alderen, han er 27 nu. Sin musikalske »uddannelse« har han fået ved at spille, suppleret med to højskoleophold i Holstebro. Som 15-årig kom han med i gruppen *Tey av kammarinum* (»Dem på kammeret«), »det var meget lærerigt for mig, de var betydelig ældre end mig, havde spillet i 15–20 år, en hel anden slags musik end den jeg selv var optaget af. Repertoiret var sømands-harmonikamelodier, smertefulde sange om ulykkelig kærlighed, Shadows-guitarer.«

J. har bortset fra det sidste år hele tiden spillet dansemusik også. Den musik han selv skriver er improvisatorisk fusionspræget musik, jazz-rock (som kan høres på 2 LP'er m. *Brongl*). Men han har også skrevet mange sange, bl.a. til to børneplader *Her eru vit* og *Her eru vit aftur* (se diskografien). Desuden har han arbejdet en del sammen med fotografen *Ingi Joensen*, dels om lyd-dias serier, dels om vignetter hvor Jóhannus på bestilling fra *Sjónvarp Føroyar*, det færøske TV, har komponeret musikken.

Hvad mener du om at der bliver hentet så mange udenlandske musikere herop som tilfældet er?

»Jeg har jo gjort det selv, det har betydet meget for mit vedkommende. Og fx Jazzklubben ville ikke kunne overleve på nogen måde, hvis ikke der for det første kom folk udefra for at spille, for

det andet kom solister, som spiller sammen med nogle af os. Noget af det jeg personligt har lært mest af er at hoppe ind forskellige steder og spille med de folk.

Og så får man selvfølgelig en masse kontakter på den måde. Når jeg er i Danmark, har jeg aftaler med bassister, som jeg kan få nogle timer hos – og når man hører de kommer herop igen, aftaler man at lave et eller andet sammen. Bl.a. har vi indspillet sammen; de to *Brongl*-plader jeg har lavet på TUTL er resultater af det.«

Komponisten Jóhannus á R.J.

»Jeg havde truffet Torben Kjær, han spillede med på den første plade, og vi lavede en aftale om, at han skulle producere og arrangere musikken til min anden plade.

NY FÆRØSK KORPLADE MED REPERTOIRE FRA KVAD TIL NUTIDIGE KOMPOSITIONER

Optagelserne fra korpladen »Blátt« (Blåt) er fra en koncertturné i Danmark i april 1986.

To kor fra Færøerne, Tórshavnar Kamarkór og Havnarkórið, sluttede sig sammen med henblik på denne turné, der omfattede koncerter i Tivolis koncerthall, Roskilde Dom-

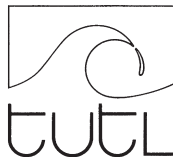
kirke og Helligåndskirken.

Repertoiret omfatter både verdslig og kirkelig musik med hovedvægten lagt på færøsk kortradition gennem tiderne.

Se også John Høybyes anmeldelse i dette nummer.

TUTL PLÁTUFELAG
Reynagøta 12 • FR-100 Tórshavn • Tlf.: (009 298) 14815

Dansk distributør: OLGA MUSIC
Boletvej 4 • 8480 Ry • Tlf.: 06 89 24 28

Det er noget af det der har sagt mig mest. På Færøerne har jeg skullet passe på ikke at komponere for svært, man skal vide hvad de forskellige kan for ligesom at kunne hente noget ud af dem. Og især før i tiden skulle man hele tiden fortælle de færøske musikere, hvordan det skulle spilles. De havde måske ikke den baggrund – meget af den musik jeg hørte, fusionsmusikken, var ikke kommet til Færøerne på det tidspunkt, Weather Report hvad var det osv.

Med Torben Kjær aftalte jeg, at jeg selv kunne vælge musikkerne, mange af mine favoritmusikere, og skrive for dem, lige hvad jeg havde lyst til – fx et basstykke til Bo Stief – så kunne Torben Kjær pille mig ned når jeg kom lidt for langt op. Og i stedet for at jeg skulle fortælle dem, hvad de skulle spille, kom de med forslag. Det var meget spændende, og det sjove var, at der var meget lidt der blev »pillet ned« (LP'en Brongl: *Viðari*).«

Hvor stor er interessen for den musik her?

»De sælger ikke meget. Der er helt sikkert ikke penge i det. Den der Brongl plade har jeg finansieret selv, og jeg betaler på den endnu...«

Jóhannus har lavet aftale med Plátubarrin (*Bar records*, Tórshavn) om en 3. plade med rock- og fusionspræget musik. Noget af musikken er skrevet, men – »jeg kommer ikke rigtig videre lige nu. Det er det kedelige, når man hele tiden arbejder med musik i studiet. Man har ikke energi til at gå hjem og komponere. Og jeg har to børn og en kone, som jeg også skal have tid til. Men jeg har en aftale om pladen og også en 3. børneplade for den sags skyld, så hvis jeg keder mig, kan jeg bare gå i gang...« □

Ny musik

af Sunleif Rasmussen

*Føroya Symfoni-
orkestur ur-
opfører Sunleif
Rasmussens
»Havið«
d. 30.11.86 –
Tegning af Ingál-
vur av Reyni*

tegning fjernet af
copyrightmæssige hensyn

Færinger har deres egen kompositionsmusik og deres egen populærmusik. Men blandt kunstnerne – komponister og musikere – er der ikke en klassisk lejr over for en rytmisk, og koncertpublikummet er stort set det samme. Er der modsætninger, er de snarere at finde inden for institutionerne – koncertsteder, radio, TV – og hos politikerne. Sunleif Rasmussen, komponist og musiker på tværs af genrene, skriver om vilkårene for den eksperimenterende musik.

Et ben i hver lejr

Det musiske i et menneske er der bare. Hvornår ens musikliv opstår, er ikke tidsbestemt. Derimod kan man tidsfæste det udøvende musiklivs begyndelse.

For mit vedkommende har det sin oprindelse i den såkaldte rytmiske musik eller nærmere betegnet populærmusik, dette i en meget ung alder. Sammen med min personlige modning gik udviklingen til jazz (ECM*), naturligvis også bestemt af det ydre miljø.

Jeg blev fascineret af stemmen som instrument som aktiv korsanger. Dette gav mig en dybere musisk bevidsthed og inspirerede mig til at skrive musik for kor, og vokalmusik i øvrigt. Det blev i hvert til-

fælde en af de veje, der førte mig nærmere kompositionsmusikken.

Mit første seriøse forsøg på at skrive for kor blev korværket »Tvílyndi« (Spaltet), påbegyndt 1981 og afsluttet foråret 1982. Første gang fremført i forbindelse med Nordens Hus' indvielse i maj 1982. I værket forekommer der både gennemført kompositions- musik, jazz samt improvisation.

Ikke bevidst, men meget nærliggende afspejler de forskellige musikgenrer, man som komponist bevæger sig i, de ydre omstændigheder. Selvfølgelig er det individuelt i hvor høj grad man lader sig påvirke, og

i hvilket omfang man er i stand til at anerkende eller forstå mere fremmedartet kunst. Et menneskes forståelse er lig dets fleksibilitet. Taler vi om fremmedartet eller ny musik, er accepten heraf bestemt af publikums/tilhørernes åbenhed.

I det hele taget er der tre faktorer, der bestemmer udfaldet af en musikudfoldelse:

1. Komponisten = den skabende.
2. Musikeren = den udøvende.
3. Publikum = de modtagende.

For di Færøerne er et lille samfund, ser vi tit de samme mennesker i forbindelse med den musikalske udøvelse. Dette gælder også for publikum, som stort set er det samme. Dette i sig selv viser jo en fleksibel balance. Men publikum hvem er det?

Komponisten danner oftest »karmen« om et værk. Han er den der har distance til udøveren/modtageren. For mit eget vedkommende, så opfatter jeg mig selv som mit eget første publikum. Dette forhindrer forudindtagne holdninger til publikums kompetence, og stimulerer komponisten til oprigtighed imod den skabende musikalske bevidsthed. Dette også i et håb om opgør mod udsagn som siger, at ny musik kun er for en flok udvalgte mennesker.

Komponistforeningen

Komponistforeningen blev stiftet i 1984, fordi komponisterne indtil da ikke havde været sikret ophavsret til deres værker. Ganske vist havde loven om ophavsret eksisteret siden 1961, men både blandt komponister, arrangører og i radioen var der tendens til at overse den. Samtidig opstod der behov for en forening, der kunne formidle de færøske komponisters kontakt til KODA.

Komponistforeningen består af medlemmer fra alle eksisterende genrer. Bestyrelsen på 3 medlemmer består af en fra kompositionsmusikken, en fra populærmusikken og en fra jazzmusikken.

Der er blevet rettet op på mange ting efter samarbejdet med KODA, dog skal nævnes, at nogle insti-

tutioner og spillesteder ikke synes at forstå nødvendigheden af komponistens ophavsret.

I 1984 arrangerede komponistforeningen sammen med Nordens Hus et kursus med den islandske komponist Atli Heimir Sveinsson. Dette resulterede i den første færøske deltagelse i »Nordiske Musikdage« i Reykjavik med egne kompositioner, okt. 1986.

Komponistforeningen er ellers medlem af paraplyorganisationen LISA.

Den levende færøske musik/ de udenlandske musikere

Her kommer vi ikke uden om Nordens Hus, den ideelle ramme om kulturlivet i øvrigt.

I reglementet for Nordens Hus bliver der lagt vægt på udveksling af kunstnere, heriblandt også musikere. Der har også været mange gæstemusikere på Færøerne, men knapt så mange færinges udenlands. Udenlandske professionelle musikere inspirerer færøernes musikliv positivt. Dog opstår der en konflikt, idet det stort set er det samme publikum, der går til de pågældende koncerter. Konflikten består i publikums oplevelse af den professionelle optræden, som sidestilles med den færøske amatørers optræden.

At kravene er store, ved vi. At det står slettere til, når det kommer til at sætte pris på den færøske amatørers optræden, føler vi – ikke mindst hvad økonomien angår. Det strømmer ikke just med penge til det færøske kulturliv i det hele taget. Man kunne ønske sig en bredere kulturel bevidsthed og forståelse blandt politikere, hvilket naturligvis ville højne det kulturelle niveau. Nordens Hus var et kæmpe fremskridt, men ideen er ligesom ikke fulgt op, og det er ikke blevet til mere end denne ramme. Der er tilbøjeligheder blandt politikere til at bruge Nordens Hus som sovepude.

Musik i radio og TV

Almene medier som radio og TV skulle formidle de eksisterende musikgenrer i større eller mindre om-

Sunleif Rasmussen

(foto Arne Kjær)

fang. Det er bare ikke kendsgerningerne. For begges vedkommende gælder det, at de dækker en eller to bestemte genrer, hovedsagelig popmusik, andet bliver bare udelukket, ikke mindst den eksperimenterende musik.

Måske er det et spørgsmål om kompetence, mere end interesse. Der viser sig ikke at være bevidsthed/forståelse for meget, som ligger udover det »almindelige«. Dette er alt andet end inspirerende for dem, der forsøger sig med eksperimenterende musik.

Heller ikke bliver det altid forstået at værdsætte den optrædende. Musik/musikerne er ofte nogen, der bare er der, og bruge dem det skal man jo, men betale, ja så bliver der mest tale om symbolske beløb. Principielt er det også forkert, at medier dukker op et sted, hvor der skal optrædes, uden at spørge om lov overhovedet.

Musikken i fremtiden

Det ser lysere ud for musiklivet på Færøerne fremover. For nogle år siden blev den landsomfattende musikskole startet, med mange tilbud også ude på bygderne. Dertil kommer at flere nye musikere uddanner sig udenlands, og nogle er allerede kommet hjem igen.

Deres levevej vil blive den pædagogiske. Det er jo en utopisk tanke at leve som professionel musiker på Færøerne, og det er der ingen der forventer. Samtidig er det dræbende for det personlige talents udvikling at have for mange undervisningstimer. Et liv som underviser, fast medlem af Færøernes symfoniorkester, og samtidig stå for udvikling af eget talent er jo opslidende og ikke mindst tidskrævende. Det gavner heller ikke dem, der skriver ny musik, idet der ikke vil blive tid og kræfter for dem der kunne udføre den, til at gøre det.

En ønsketænkning fremstiller den ideelle balance mellem din levevej og din personlige musikalske udvikling. Dertil og ikke længere er det op til den enkelte, resten ligger i den politiske afgørelse og ikke mindst forståelse.

□

I anmeldelsen af korpladen »Blått« s. 57 er omtalt en af Sunleif Rasmussens (f. 1961) kompositioner, samt musik af yderligere to andre unge færøske komponister, Pauli í Sandagerði og Bjarni Restorff (begge f. 1955).

Nogle af Sunleifs ECM*-prægede jazzkompositioner er indspillet i 1982 på TUTL-udgivelsen HJF 17 (se diskografien s. 63).

* Dvs. nyere jazz af en type, som i løbet af 1970'erne blev det tyske pladeselskab ECM's særkende, med navne som Keith Jarrett, Jan Garbarek, Pat Metheny.

Kristian Blaks musikalske univers

– introduktion og anmeldelse

Af Kjeld Frandsen

Som det er tilfældet med andre meget produktive kunstnere, kan det være vanskeligt i få ord at beskrive musikeren og komponisten Kristian Blaks udtryk og identitet. Men som sagt er han produktiv, og han er mangesidig, man fristes måske umiddelbart til at sige spaltet eller uoverskuelig.

Men det kan hjælpe på forståelsen at vide, at Blak, til trods for at han indtager en central position i færøsk jazz, ikke er færing. Han er jysk indvandrer med en musikakademisk uddannelse bag sig, og så er han videbegærlig og dybt fascineret af sine nye omgivelser. Han har trang til at eksperimentere med klange, skalaer og andre parametre i jazz og partiturmusik, og så har han trang til at spille helt jordnær folke-musik.

At han helhjertet dyrker sidstnævnte genre, kan man forvisse sig om gennem en række pladedokumentationer af sekstetten, Spælímenninir, eller det større ensemble, Spælímenninir í Hóydølum, med musikere fra hele det nordatlantiske område. Traditionel musik herfra samt en del kompositioner af færingen Ivar Bærntsen udgør gruppernes primære repertoire. Og her er det Blak, der med sine velvalgte og velaflevede klaverakkorder giver musikken dynamik og drive, således at den må påberåbe sig lyttere langt ud over en ortodoks tilhørerskare. Dette opleves måske i særlig grad med det store en-

*Kristian Blak
(foto:
Arne Kjær)*

semble på LP'en *Á Ferd*, der består af live-optagelser fra perioden 1981–84, og som i øvrigt byder på Steen Steensen Blichers sang om *Mads Doss*, fremført af Blak på sit modersmål.

Denne folkløristiske fremtræden er ikke Blaks kunstneriske identitet, men et ikke uvæsentligt brudstykke af den, og noget kunne tyde på, at dyrkelsen af de to genrer, folkemusik og jazz, giver en dualistisk stimulation af udtryksformerne i Blaks musikalske univers. Ikke desto mindre må man nok primært opfatte Blak som jazzkunstner, idet det er som sådan, han har vist sine usædvanligt kreative evner.

Færøsk jazz

Når den rytmiske musik i et lille sam-

fund som det færøske er blevet relativt solidt dokumenteret, skyldes det ikke mindst initiativtageren Kristian Blak og hans pladeselskab, TUTL, hvis katalog rummer indspilninger tilbage fra sidste halvdel af 70'erne. Blak medvirker på en vægtig del af disse og høres blandt andet i forskellige kombinationer på de tre LP'er *Jazz í Føroyum*, samt fra 1979 på den første plade med hans egen musik, *Snjóuglan*. Karakteristisk for denne og andre tidlige indspilninger er en vis søgen samt ekkoer af den verdensomspændende fusionsmusik, men i sammenhæng med senere manifestationer giver de et klart billede af en udviklingsproces, og får derved relevans og hørværdighed.

Men vi skal ind i 80'erne før Blak for

alvor får dokumenteret sine intentioner og musikalske formåen. Det sker med den interskandinaviske gruppe, der tager navnet *Yggdrasil* og som permanente medlemmer har haft den danske saxofonist John Tchicai og den svenske bassist Anders Jormin. Det er indtil videre blevet til fem LP'er, alle i programmusikalsk suiteform og med direkte inspiration i færøsk natur og kultur.

Fra 1981 stammer *Den Yderste Ø*, på hvilket Blak har skabt ledsagende og kommenterende musik til en række digte af Færøernes store kulturpersonlighed, William Heinesen, der i øvrigt har leveret sine karakteristiske papirklip til en række af Tutl's omslag og hæfter. Digtene reciteres af Pouel Kern, og musikken giver en fornemmelse af Blaks luftige, impressionistiske stil samt kapaciteten af de to fremragende færøske musikere, fløjtenisten Ernst Dalsgard og guitaristen Ólavur Øster. Det må dog siges, at det er med denne produktion som med andre jazz & poesi-projekter, at den ønskede højere enhed aldrig for alvor indfinder sig. Tværtimod synes de to former at stjæle fra hinanden, og dette er således et værk, man sjældent er fristet til at vende tilbage til.

Dette kan man på ingen måde sige om Blaks øvrige Yggdrasil-værker, og den efterfølgende *Ravnating* fra 1982 er således et overordentligt smukt og helstøbt værk. Her er musikken skabt til en række af den franske fotograf Philippe Carrés billeder af den færøske ravn, og Blak introducerer solidt sine kompositoriske karakteristika, det vil sige liflig eller tilbagelænet, støt fremadskridende musik i et let melankolsk tonesprog, krydret med rubatopassa-

ger og righoldige solistiske ekskursi-
oner. Dertil preindspillede ravneskrig,
blandt andet i dialog med Tchicais
basklarinet.

Konkret færøsk

I det hele taget viger Blak ikke tilbage for at anvende kontante formler og virkemidler for at slå fast, at hans musik er færøsk. På den efterfølgende *Heygar og Dreygar* fra 1983, der omhandler overnaturlige væsner fra den færøske folketro, er der således indlagt optagelser af blæst, bølgebrus og stenskrud. Dertil kommer en musikalsk inspiration i den færøske kvaddans og de syv numre er skrevet i hver sin kirketoneart. Man fornemmer dog ingen kynisk konstruktion, tværtimod har de forskellige væsner været en fin inspiration for Blak, der her skaber et meget varieret og smukt univers, som man gerne lader sig opsluge af. På alle planer er det den mest hørværdige af Yggdrasil-pladerne.

Med *Concerto Grotto* fra 1984 har Blak taget skridtet fuldt ud hvad angår konkretisering af den færøske natur. Musikken er nemlig indspillet i en grotte på øen Sandoy, og her får vindens susen, vandets rislen og bølgerne brusen lov til at indgå direkte som musikalske elementer. Musikken synes således en smule løsere skitseret, for at give plads til inspiration og improvisation, varetaget af blandt andet Tchicai på tennorsax samt svenskerne Anders Hagberg og Lelle Kullgren, på henholdsvis fløjte og guitar, og dertil ikke mindst Anders Jormin, hvis sjælfulde basspil her som på de øvrige produktioner er utroligt betagende.

Således også hans meget klangrige og dynamisk udfarende solospil i første del

af det seneste Yggdrasil-værk, *De Fire Tårne*, skrevet til den islandske nationalballet og baseret på William Heinesens digt, *Barnetegning*. Også her er der indlagt en del naturlyde, blandt andet ulvehyl, hvilket er yderst effektivt, men mest fascinerende er dog den klassiske vokalkvartet, der dominerer i satsen *Amen-amen*. Atter er der fine bidrag fra Kullgren og fra Hagberg, der også viser sig som en stærk tennorsaxofonist, mens Blak her, som på de øvrige produktioner, indtager en diskret, men udpræget katalysatorisk rolle.

Til gengæld er der rig lejlighed til at opleve hans sensitive klaver- og harmoniumspil på LP'en *Kingoløg*, en suite over såkaldte Kingosalmer, fremført i jazz-, klassisk- og folkemusikalsk regi. Selv om det ikke har været lige populært i alle kredse, at Blak som indvandreren har taget denne specielle færøske kulturarv under behandling, må man ud fra en musikalsk betragtning sige, at dette er Blaks absolutte mesterværk. I solo- og duoform og i mindre kombinationer med blandt andet træblæsere fortolker og fordyber han sig i disse åndelige sange, så de fremstår med samme spirituelle kraft, som man kender fra Keith Jarretts og Jan Johanssons fortolkninger af henholdsvis Gurdjieffs salmer og traditionel svensk musik.

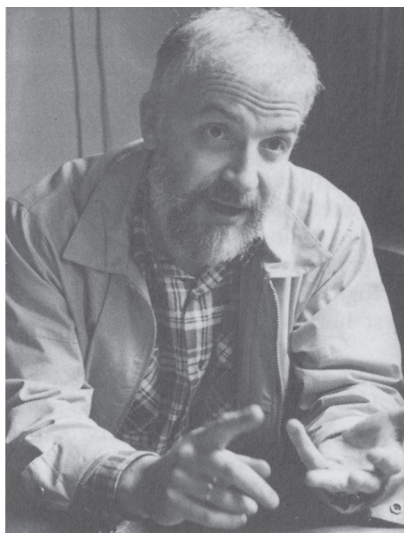
Selv om Anders Jormins utroligt smukke basspil også er medvirkende til værkets ophøjede karakter, er det dog primært Blaks kreative evner, der skal krediteres for denne bemærkelsesværdige produktion. Enkelt og overskueligt får man her indblik i Blaks vidtfavnende talent – et talent, der kontinuerligt kan gøre krav på mere medie- og publikumsbevågenhed. □

Færøerne har bud til musikpædagoger i disse år, om at medvirke til at virkeliggøre en vision: et bredtfaende tilbud om kvalificeret musikundervisning til alle børn og voksne. Udlændinge som færinger tager del i arbejdet, inden for folkeskolen, gymnasiet, aftenskoler og de nyoprettede kommunale musikskoler.

Visionernes virkeliggørelse er en balanceakt – mellem det visionære indhold og aflansens »so-ein-Ding-müssen-wir-auch-haben«. »Man kan sagtens begynde at undervise i klarinet fx i *Saksun*, hvor der bor 25 mennesker, men hvad i Himlens navn skal eleven der med en klarinet, kan man spørge? Og det er spørgsmålet: hvad vil man med musikskolerne? – jeg synes ikke rigtig man endnu er nået frem til en løsning, men meningen må være et musikliv i området, som de kan deltage i, og man må håbe, det kommer efterhånden.«

Ordene er *Kári Bek's*. Han er læreruddannet og har siden taget cand.pæd.-uddannelsen i musik på Lærerhøjskolen i Kbh; nu dels ansat på seminariets øvelsesskole i Tórshavn, dels i Tórshavns musikskole. KB underviser i obo og blokfløjte, leder harmoniorkesteret Georg Hansens Minde (GHM) i Tórshavn og er medlem af Symfoniorkesteret.

»I et område som nord-Streymoy er der 8 bygder. Mange af dem er små og har knap nok set et instrument før. Dem skal man have med alle sammen«, siger *Kári Bek*. Han bor selv i en af bygderne, Kvívík, og har blokfløjteundervisning der. Det er ofte det, man til en

Kári Bek

(foto Arne Kjær)

start prøver at få i gang. Enten under folkeskolens frivillige undervisning, der kan tilbydes i et omfang af 1 ugentlig (lærer-)time pr. klasse, eller i musikskoleregion.

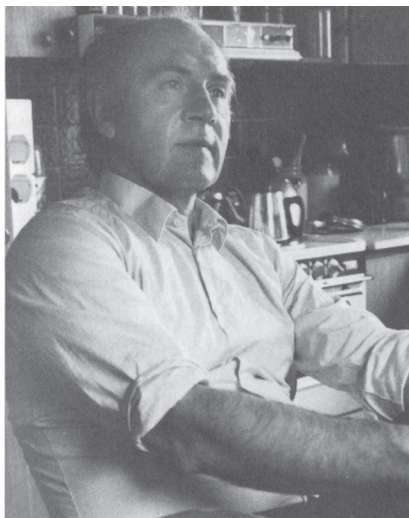
Een musikskole for alle. En ide Musikskolelovgivningen fra 1984 gør det muligt for den enkelte kommune at

oprette musikskole, eller flere kommuner kan slå sig sammen om en skole. Begge typer er sikret 50% dækning af udgifterne til lærerlønninger fra Landsstyret, der også betaler transportomkostningerne for lærere, der underviser på flere skoler. Som landet ligger – og geografisk ligger det nu en gang som 18 småøer – er der stor forskel på elevtallene de enkelte kommuner imellem. Det betyder, at lærerne for en dels vedkommende bliver tilrejsende.

Til at koordinere musikskolerne på landsplan er der dels ansat en leder af »Færøernes Musikskoler«, *Ólavur Háttún* i en administrativ stilling under *Landsskúlaraðið** og *Landsskúlafrýsitingin**. Dels er der nedsat et nævn, §7-nævnet som består af en repræsentant fra hvert af de 7 lokalområder, musikskolelovgivningen inddeler landet i, plus en repræsentant fra Direktoratet.

Denne centrale samordning omfatter bl.a. fordeling af lærertimetall skolerne imellem, budget for den samlede musikskolevirksomhed og indstillinger af ansøgere til stillinger som musikskolelærer.

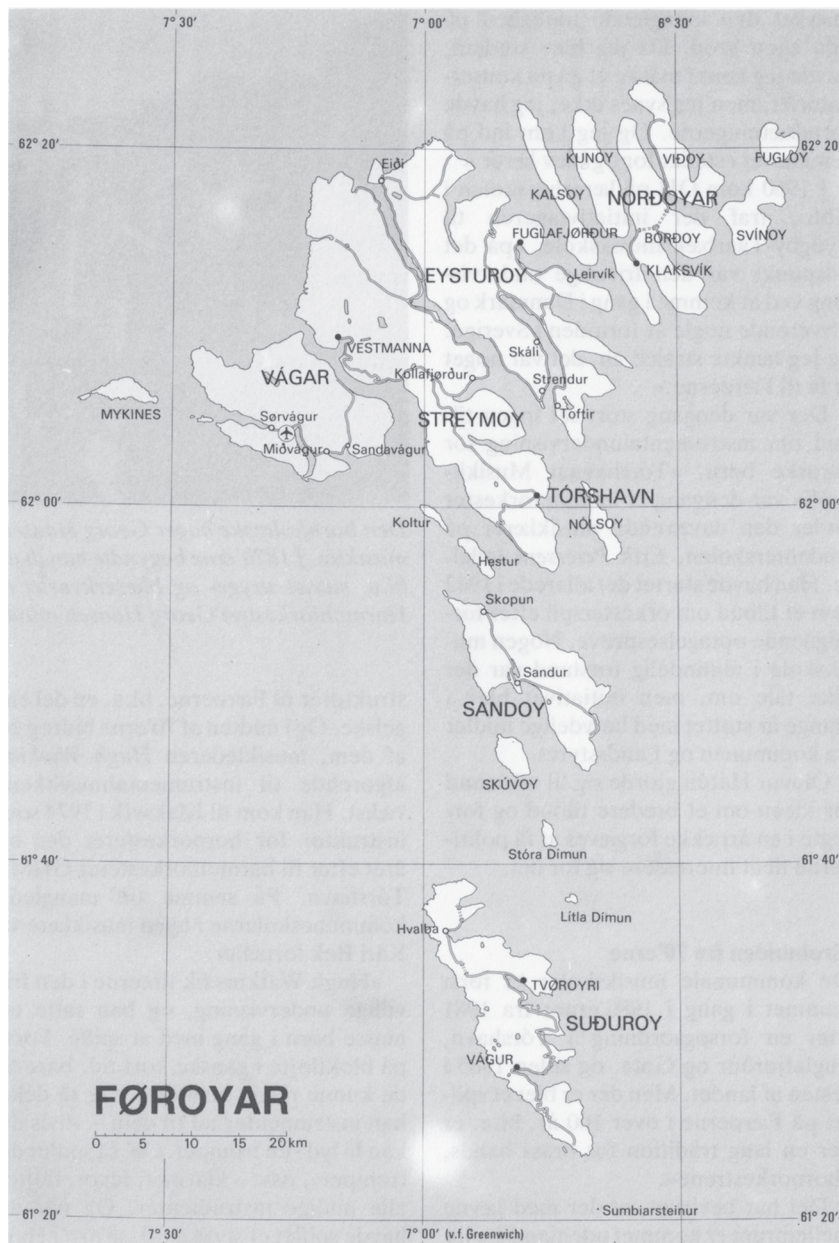
* hhv. »Undervisningsrådet« under Landsstyret, dvs. den færøske regering, og »Undervisningsdirektoratet«.

Ólavur Hátún – ansat til at koordinere musikskolevirksomheden på landsplan (foto Arne Kjær)

Forud for lovgivningen ligger års diskussioner om bl.a. strukturen for musikskolerne. Det blev til to forslag: ét om 1 centralt ledet musikskole for hele Færøerne, og ét om decentralt styrede skoler i de enkelte kommuner. Det udvalg, som forberedte lovgivningen, var delt på spørgsmålet. Et mindretal hvortil Ólavur Hátún hørte, ønskede en centralt ledet skole.

Ólavur Hátúns holdning er båret af visionen om at give alle færøske børn, uanset hvor de vokser op, muligheden for at få kvalificeret instrumentalundervisning: »Sådanne initiativer vokser jo meget ud af ens personlige baggrund. Jeg er født ude på Svinoy og opvokset i Kvívík, hvor der ikke var muligheder for at komme i gang med et instrument og lære noget. Jeg kom sent til Tórshavn, kom for sent i gang – og har

mærket den manglende mulighed på min egen krop. Da jeg blev student, havde jeg tænkt måske at gå på konservatoriet, men jeg synes ikke, jeg havde forudsætningerne. Og jeg kom ind på seminariet i stedet for og blev lærer.«

I 1960 kom OH på lærerhøjskolen i Kbh., traf der initiativtageren til Lyngby-Taarbæk musikskole, »på det tidspunkt var den frivillige undervisning ved at komme i gang i Danmark og tilsvarende nogle år forinden i Sverige. og jeg tænkte straks: ah, det var noget at få til Færøerne.«

Der var dengang stort set ingen tilbud om instrumentalundervisning for færøske børn. »Tórshavnar Musikk-skúli« var dengang et kammerorkester under den daværende musiklærer på studenterskolen, Erik Petersens ledelse. Han havde startet det allerede i 1942 som et tilbud om orkesterspil efter forudgående optagelsesprøve. Nogen musikskole i almindelig forstand var der ikke tale om, men initiativet blev i mange år støttet med betydelige midler fra kommunen og Landsstyret.

Ólavur Hátún gjorde sig til talsmand for ideen om et bredere tilbud og forsøgte i en årrække forgæves at få politikerne til at interessere sig for det.

Grobunden fra 70'erne

De kommunale musikskoler er først kommet i gang i 1980'erne; fra 1981 som en forsøgsordning i Tórshavn, Fuglafjørður og Gøta, og siden 1985 i resten af landet. Men der er blevet spillet på Færøerne i over 100 år, bl.a. er der en lang tradition for brass bands, »hornorkestrene«.

Det har bevirket, at der med jævne mellemrum er kommet udenlandske in-

Den bornholmske baker Georg Hansen (1844–1924) blev en katalysator for færøsk musikliv. I 1870'erne begyndte han at undervise i stryge- og blæserinstrumenter, fik bl.a. startet stryge- og blæserkvarteret og sidenhen Færøernes første hornorkester. Harmoniorkestret Georg Hansen minde blev oprettet i 1922

(arkivfoto fra Færoya Fornminnissavn)

struktører til Færøerne, bl.a. en del engelske. Og i midten af 70'erne bidrog én af dem, musiklederen *Hugh Watkins* afgørende til instrumentalmusikkens vækst. Han kom til Klaksvík i 1974 som instruktør for hornorkesteret der og året efter til harmoniorkesteret GHM i Tórshavn. På samme tid manglede kommuneskolerne i byen musiklærere. Kári Bek fortæller:

»Hugh Watkins fik timerne i den frivillige undervisning, og han satte en masse børn i gang med at spille. Først på blokfløjte i ganske kort tid, bare til de kunne nogle melodier. Og så delte han instrumenter ud til dem – »hvis du kan få lyd i en trompet, OK så spiller du trompet«, osv. – klarinet, fagot, fløjte, alle mulige instrumenter. Og når de havde spillet et stykke tid, så ned i Har-

moniorkesteret med dem. Det lød forfærdeligt selvfølgelig, men på kort tid var orkesteret – som siden 60'erne havde savnet nytilgang og var på måske 15 medlemmer, alle ældre – vokset til 40, og det var børn og unge. Det er historien til det GHM på 30 medlemmer, vi har i dag.

Og musikhandelen blomstrede her i Tórshavn, de begyndte pludselig at sælge en masse instrumenter. Og jeg mener bestemt, det var Hugh Watkins, der – med de midler han havde – konkret fik sat gang i udviklingen henimod at oprette musikskole.«

Hvor lokalt skal det være?

Situationen for musikskolerne er meget forskellig fra område til område. *Frits Johannesen*, leder af Musikskolen i

Fuglafjörður, betegner strukturen i lovgivningen som fin, omend meget bureaukratisk: »Problemet er jo: hvor lokalt skal det være? Et samarbejde mellem Leirvík, Gøta og Fuglafjörður som een musikskole ville være fint, vi burde have haft det, men *ikke* een skole for hele Eysturoy. Ólavur Hátún havde gerne set kun 1 musikskole på Eysturoy, og han ville fx gerne kunne bestemme, hvilke bygder der skal have orkestre.«

Det sidste er efter Frits Johannesens mening uforeneligt med de lokale interesser, ville komme på tværs af de aktiviteter, som allerede er i gang. Og det giver store transportproblemer for især børnene, hvis de skal til at rejse til en anden bygd for at spille sammen med andre.

Under uenigheden, som ingen af parterne lægger skjul på, ligger selvfølgelig de forskellige interesser, de hver for sig repræsenterer: hensynet på den ene side til de eksisterende lokale musiktraditioner, over for ønsket om at udbygge musikskolevirksomheden, så den omfatter i princippet alle. Det sidste er en smuk vision og musikskoletankens grundlag. Spørgsmålet er i hvilket omfang den svarer til de faktiske vilkår på Færøerne og de behov, der er i de enkelte områder af øerne.

Tórshavns Musikskole har fx 14 ud af de for tiden 32 hele stillinger under Færøernes Musikskoler og er landets største. Ligesom musikskolen i Klaksvík har den selvstændige lokaler; i de øvrige bygder foregår undervisningen på de lokale skoler.

Lederen *Napoleon Nolsoy* er samtidig leder af Tórshavns Aften- og Ungdomsskole. I adskillige år før musikskolernes oprettelse har der været til-

budt instrumentalundervisning, sammenspil, kor og orkestre under Fritidsloven. I Tórshavn supplerer de to skoleformer hinanden fint, bl.a. takket være den fælles ledelse. Mange musiklærere underviser begge steder.

Kravene til lærernes kvalifikationer er højere i musikskoler end i aftenskoler: ifølge musikskoleloven *skal* lærerne have eksamen fra musikonservatorium eller anden højere musikuddannelse. Og fritidsloven omfatter kun holdundervisning. I musikskolen er undervisningen individuel og tilsvarende dyrere: i 86/87 betalte voksne 1200 kr. og børn 600 kr. for et års undervisning i musikskolerne, mens en sæson i aftenskolen kostede 200 kr.

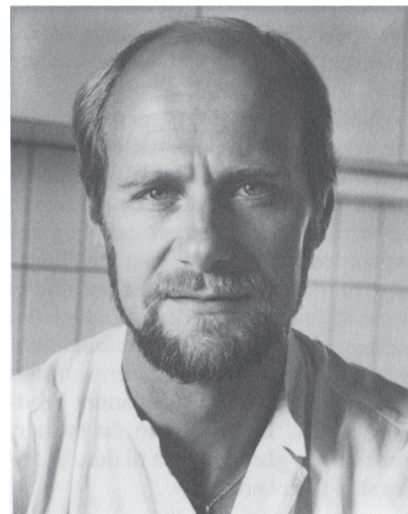
Musikundervisning på bygd

Tager man nu færgen ud til Nolsoy, så er man på en lille halv time og et øjekast kommet langt væk fra »storbyen« Tórshavn.

I skolen i Nolsoy bygd går der 38 børn fordelt på 4 klasser. De samles med to årgange pr. hold indtil 7. klasse, hvorefter børnene må tage over til Tórshavn og gå på centralskole. Den dag vi tog over for at snakke med *Hilmar Joensen*, musiklæreren (mm.) blandt Nolsoy skoles 4 lærere, ville han samme dags aften få besøg af Ólavur Hátún, som kom for at få Nolsoy med i musikskoleordningen.

Og det kommer bygden nu – men andre opgaver lå tydeligvis HJ mere på sinde. Han er selv opvokset på Nolsoy, har været væk fra øen i en årrække, først som lærer i Tórshavn, siden på en dansk efterskole. I 1985 vendte han tilbage igen.

Som musiklærer i den lille bygd lægger HJ vægt på at synge med børnene,

Hilmar Joensen (foto Arne Kjær)

bl.a. kvad. Og også på at få dem i gang med at spille. Før 1986 rådede skolen ikke over et eneste instrument. Men nu har HJ skaffet klaver, trommesæt, elbas, xylofon og diverse rytmeinstrumenter dertil. Og med 1 time pr. klasse til frivillig undervisning kunne HJ i 86/87 tilbyde harmonika- og guitarundervisning samt korsang; i 87/88 bliver der sammenspil i stedet for kor: »Interessen for at komme til at spille er stor. Jeg ved ikke hvordan de bar sig ad, men der var 8 (ud af 38 børn) der med det samme stablede en harmonika på benene – de fandt dem rundt omkring, i soveværelserne, lånte af deres farbror eller hvad de nu gjorde. Der var 12, der startede på guitar, vi sluttede med 8.

Der sker jo ikke så meget for dem ellers herude. Hvis musikskolen havde en lærer, der kunne spille en masse forskellige – klaver, guitar, trommer etc. så tror jeg, han kunne få en hel efter-

middag besat. Men er det en, der bare kan spille ét instrument, trompet fx, bliver det svært at få elever her«, siger HJ.

På hans ønskeseddel som musiklærer står undervisningsmateriale og efteruddannelseskurser, ikke mindst i rytmisk musik på elementært niveau: »Jeg er næsten sikker på, at hver gang jeg har oversat en dansk sang, som jeg bruger til rytmisk spil, sidder der en anden lærer et andet sted, der har lavet det samme. *Vi mangler kommunikation.* Og vi sidder jo en masse lærere rundt omkring som ikke er uddannet i rytmisk musik. Børnene kan de rytmer, fordi de har gået og lyttet til det. Vi andre skal til at lære det.«

Set fra Nolsoy – det er Tórshavn i baggrunden (foto Arne Kjær)

Musikundervisning i byen

Går vi til de store kommuneskoler i Tórshavn, har de på en række områder mere til fælles med en dansk byskole end med fx bygdeskolen på Nolsoy. På Eysturskúlin (Østerskolen) med 800 elever er *Niels Olsen* musiklærer. Han vendte i 1980 tilbage til Færøerne efter 15 år som lærer i Danmark. På spørgsmålet om der er forskel på at undervise danske og færøske børn, svarede han: »Der er forbavsende lille forskel. Jeg oplevede det også i Danmark, da jeg flyttede fra en lille skole på Fyn til Gladsaxe, at hvis man gør sig den umage at snakke med eleverne, så er der i modsætning til hvad man forventer, ikke ret stor forskel.«

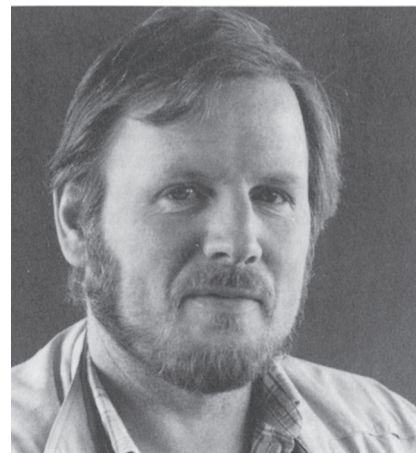
NO fortæller, at de elever, han får nu, stort set har samme baggrund for musik, som de fleste danske børns: de er vant til at lytte til musik fra plader og bånd og se fjernsyn. »Det inspirerer dem til noget andet end at synge børnesange. Så hvis vi skal skabe musik- og sangglæde, skal det ske helt fra starten – ved at vise at der er noget andet end dem der synger på plader.«

Men du mener altså ikke, at der er forskel på danske og færøske børns forudsætninger, når de kommer hjemmefra?

»Ikke i dag. Før var der helt givet forskel; man sang mere hjemme, og den færøske sangbog* var meget brugt. Den vil de ikke så gerne synge fra i dag, for de har ikke noget forhold til den. Jeg plejer at bruge den i 5.-6. klasse; der er nogle sange, som jeg mener de skal kunne. – Generelt viser det sig, at børnene hurtigt bliver meget glade for at synge.«

Frivillig undervisning i skoletiden

Ud over den almindelige musikunder-

Niels Olsen underviser også under Aftenskolen i harmonika og er dansemusiker, bl.a. i gruppen Vestmenn

(foto Arne Kjær)

visning varetager Niels Olsen også den frivillige musik på skolen. Eysturskúlin nyder, ligesom også Tórshavnar Kommunuskúli, fortsat godt af en favorabel ordning, som det i sin tid lykkedes Hugh Watkins at få kommunen til at gå ind på. Den betyder, at de elever, der vælger frivillig musik, bliver undervist i skoletiden – efter en »rulleskemaordning« hvor eleverne tages ud af den normale undervisning 1 time om ugen, men således, at det ikke er de samme fags timer fra uge til uge, musikundervisningen lægges i.

Niels Olsen fortæller, at det har været lidt svært at få lov til at bibeholde ordningen, »man har været bange for at det ødelægger børnenes indlæring i de andre fag.« Hertil er at sige, at alle undersøgelser om musikundervisningsindflydelse på indlæringen viser, at den tværtimod forbedres. Det gælder un-

* Songbók Føroya Fólks

dersøgelser af skoleforsøg med forøget timetal i musik. Og det gælder for den nyeste hjerneforskning på området, der klart viser, at udvikler man musikaliteten – og det gøres ved at synge, spille, lytte til musik – så bliver man også bedre til at tænke logisk og til at bruge sproget.

NO's erfaringer er endvidere, at det »ofte er elever, der ikke trives så godt i den almindelige undervisning, som så kommer og har et rart øjeblik. Og som så får det bedre med kammeraterne«. I 6 ugentlige timers frivillig undervisning tilbyder han trommespil, guitar, bas, becifringsklaver og percussion.

Rytmask musikpædagogik. Nyt initiativ

På Kommuneskolen har *Brandur Þórs-son* den frivillige undervisning. Her er ikke bare princippet i ordningen bevaret, men også timetallet. For de engelske musikledere som Hugh Watkins m.fl. betød ordningen, at de havde en halv stilling ved kommuneskolerne og fik den anden halvdel af deres løn i kraft af dirigenthvervet for horn- eller harmoniorkester. Og da en af musiklederne i 82 rejste midt i et skoleår, sprang Brandur Ø. ind i jobbet. Han er saxofonist, har spillet jazz i mange år og havde på det tidspunkt netop afviklet sit grossistfirma: »Pludselig oplevede jeg børn på en anden måde – dem havde jeg fodret i 17 år (BØ var nemlig grossist ud i slik og søde sager). Nu kunne jeg give dem noget åndelig føde, og jeg opdagede det var lige mig! – Skolen er så stor, at den er berettiget til 20 timers frivillig undervisning om ugen. Det giver selvfølgelig den gamle diskussion om elite og bredde«, siger BØ, der i 86/87 havde 90 elever ud af 600 til frivillig undervisning 1 gang om ugen – i

Brandur Þórs-son, jazz-musiker og leder af den nyoprettede rytmiske afdeling under Tórshavnar Musikksskúli
(foto Arne Kjær)

blokføjte og ukulele (3.–4. klasse) og siden også i klarinet, saxofon, tværfløjte, bas, trommer og lidt brugsklaver. På den basis bygger BØ så sammenspilsgrupper op blandt eleverne.

Sit andet »halve« job har BØ nu som leder af det nyeste initiativ inden for færøsk musikpædagogik, *den rytmiske afdeling* under Tórshavnar Musikksskúli. Dermed er også den rytmiske musik ved at blive tilgodeset i musikskoleregi, hvor der tidligere udelukkende er blevet undervist i rytmisk musik under aftenskolen.

Da vi talte med BØ i august 87 var der blevet nyansat 3 lærere. Undervisningen startede med sæsonen 87/88; der sættes mest på de helt unge og sammen-spil har en meget central plads.

Samtidig er det én af ideerne med afdelingen, at den skal råde bod på det manglende spillested for den rytmiske musik. Den rytmiske afd. får til huse i en af kommunens ejendomme, som før

har været inde i billedet som erstatning for det nedrevne jazzhus Perlan. Ud over at ombygge huset mhp. undervisning er det planen at indrette kælderetagen, så den både kan bruges til øvning og spillested, og sådan at det er muligt for foreninger, der ikke er profitforetagender, at låne det til musikarrangementer.

BØ understreger, at der *ikke* er tale om en kløft mellem klassisk og rytmisk musik i musikskolen: »tværtimod er der stor opbakning omkring den nye afdeling fra de allerede ansatte lærere. Mange af dem viser sig tillige at have en eller anden baggrund i rytmisk musik. Og fx er der planer om at alle musikskoleelever skal have et percussionkursus. – Visionen er at undgå opsplitning – og starten lover godt, sådan at man om kort tid igen kun vil tale om Tórshavnar Musikksskúli og at begrebet er, at der sker alt.«

artiklen fortsættes s. 54

Karl Clausen og korsangen på Færøerne

– Kingotraditionen i 4-stemmig udsættelse

Den danske kordirigent og sangforsker Karl Clausen (1904–72) foretog et stort indsamlingsarbejde på Færøerne – optegnelser af færøske kvad og viser, videregivet af en række færøske meddelere.

En særlig del af traditionen udgjorde den såkaldte Kingo-sang, åndelige sange og salmer som er blevet sunget uakkompagneret, i et langsomt tempo med plads for variation og udsmykning

af melodilinjen – mundtligt overleveret som de er blevet.

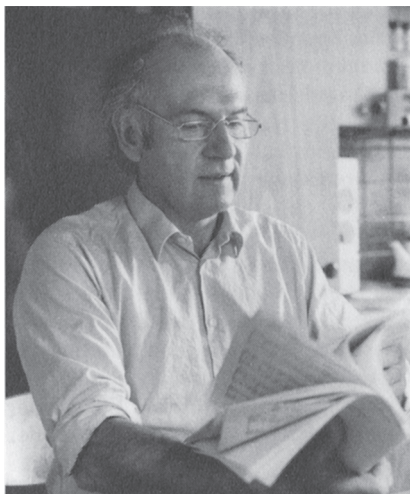
En del af disse salmer udsatte Karl Clausen for 4-stemmigt blandet kor. Satserne udgør en sand perle i et korrepertoire. I øjeblikket beror de hos Ólavur Hátún, hvis kor har sunget adskillige af dem. Meningen er, at de skal udgives, et projekt man kun kan opfordre til at gennemføre.

Modspil bringer her en af satserne

som i øvrigt kan høres på LP'en »Blátt« (se s. 57).

På billedet ovenfor ses Karl Clausen (th) sammen med færingen Hans Iversen fra Kvívík. Hans Iversen var købmand, landbruger og kirkesanger, og meget kyndig i de gamle færøske sange (privatfoto).

Nederst til venstre viser Ólavur Hátún de mange Karl Clausen satser frem (foto Arne Kjær).

Eg vil mínum Harra prísa
sum syndír mínar allar bar,
í trúgv skal lov mítt rísa
fyri honum mítt hjárta slær,
har vil eg navn hans skriva
og bera tað til mín deyð,
alt meðan eg her man liva,
hann linnar mær sorg og neyð.

Nú leiti eg til tína náði
og gevi meg tør í hond,
tú hava skal meg í ráði,
meg leiða skulu tíni bond.
Ta stund, eg á foldum eri,
meg lívga skal trygdin tín,
títt orð eg sum skjøl dur beri,
til tín stendur hugur mín.

Jeg vil mig Herren love,
som alle mine Synder bar,
af Tro og al Formue
til Hannem mit Hjerte staaer,
hans navn vil jeg der skrive
og bære det til min Død,
han kan min Sorrig fordrive
og skille mig fra al Nød.

Nu flyer jeg til Din Naade
og giver mig i Din Haand,
Du maatte vel over mig raade
alt baade til Land og Vand.
Den Stund, jeg er i Live,
jeg trøster mig ved Din Pagt,
hos Dit Ord vil jeg blive,
til Dig staar al min Agt.

Eg vil mínum Harra prísar

Færøsk folkemelodi i Jøen Waagsteins version
korsats: Karl Clausen

Eg vil mí-num Har-ra prí-sa, sum syn-dir mí-nar all-rar

bar, í trúgv skal lov mitt rí-sa, fy-ri ho-num mítt hjar-ta

slær; har vil eg navn hans skri-va, og be-ra tað til mín

deyð, alt me-ðan eg her man li-va, hann lin-nar mær sorg og neyð.

Et udenlandsk initiativ

Alle musikskoleaktiviteterne er helt afhængige af udenlandske lærere. I 1987 var der 10 færing i de 32 fuldtidsstillinger under musikskolerne. Resten fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem skandinaviske og britiske lærere. Antallet af musikuddannede færing er stigende, og de bliver foretrukket blandt ansøgerne.

De færøske læreres situation adskiller sig fra de udenlandskes på et væsentligt punkt: færingerne *ved*, de bliver boende, og det giver det samme perspektiv, som gælder det øvrige færøske samfund: man er nødt til at leve med hinanden på godt og ondt. De udenlandske lærere vil som regel før eller siden rejse væk igen og har ofte andre forventninger til en musikskoleansættelse.

Michael Juul Hansen, oboist og ansat i Klaksvíkar Musikskúli, har sammen med nogle kolleger taget initiativ til at stifte *Føroyar Musikk lærarifelag* den færøske musiklærerforening, i februar 1986. Den er tænkt som en fagforening; MJH fortæller: »Vi var en broget flok veluddannede og erfarne musiklærere, der traf et kulturelt set anderledes nordisk land – Føroyar. Vi var vant til kontrakt, ansættelsesbrev, pensionsordning, utilslørede budgetter, undervisningsplaner etc. Men de færøske musikskoler ekspanderede pludseligt, og Landsstyret havde tilsyneladende ikke gjort sig overvejelser, på skrift, om ansættelsesforholdene – arbejdstider, sygeløn, ulykkesforsikring, orlov etc.

Michael Juul Hansen, formand for Musikskolelærernes ny faglige forening

Heroppe løser man problemerne i den orden de opstår i!

At færing heldigvis er så uformelle er en charmerende fordel; visse sager går hurtigt – et telefonopkald er nok til at få lov til at købe en guitar til musikskolen; en mundtlig aftale rækker – man stoler på hinanden, så der behøves ikke så mange papirer med underskrifter.

Der herskede forvirring og uvished de første mange måneder. I dag, 2 år efter er det blevet mere klart, bl.a. fordi foreningen og siden Landslederen Ó. Hátún nu orienterer lærerne skriftligt, før de ankommer, om musikskolerne og om de praktiske leveregler.«

På vej

Musiklærerforeningen søger først og fremmest at få en kontrakt forhandlet igennem – det er ikke lykkedes endnu,

men den er blevet accepteret som faglig forening af Landsstyret. Det er mest de udenlandske lærere, der er aktive i foreningen; bl.a. på grund af utilfredshed med den centrale planlægning.

Udlændingens strategi over for det er skriftlige aftaler. Færøske lærere forholder sig ofte anderledes til problemerne. Kári Bek peger på, at de udenlandske lærere hver har deres baggrund og hver deres model for, hvordan en musikskole skal fungere. »Og den model passer ikke nødvendigvis til det færøske samfund«, siger KB. Derimod er han ikke uenig i kritikken af planlægningen:

»Der er masser af problemer med den musikskole; der er og har været strid om forholdet mellem den centrale ledelse og de lokale. Loven blev en slags kompromis. Nu sidder Ólavur Hátún og administrerer den, og han lægger selvfølgelig vægt på at have hånd i hanke med tingene, mens man i kommunerne forsøger at trække så meget til sig som muligt. – Der er en tendens til, at Tórshavn »sluger« meget, optager mange lærere. Det er et problem at få lærere ud på bygderne. – Den rytmiske musik er slet ikke tilgodeset endnu, i Tórshavn er den kun lige ved at komme i gang, i kraft af at kommunen har givet ekstra penge til det.«

Men målet for alle parterne er et frodigt musikliv. Og uenighederne til trods er der for tiden utrolig mange mennesker engageret på Færøerne i at få det til at vokse og gro. Og det er ikke længere blot spirer og kim – det gro!

Kor- og orkesterliv på Færøerne

af *Bogi Lützen*

Kor- og orkestermusikken på Færøerne er i vækst. Det skyldes ikke mindst den igangværende udbygning af musikskolerne. *Bogi Lützen*, til daglig leder af musikskolen i Klaksvík, giver en oversigt over de seneste års aktiviteter. De tæller bl.a. oprettelsen af det færøske Symfoni-orkester.

Kor-virksomhed

Kor- og instrumentalmusikken på Færøerne strækker sig mere end 100 år tilbage i tiden. Vores korforbund, *Kórsamband Føroya*, havde i 1987 17 medlemskor, med ca. 500 sangere fordelt på 11 traditionelle blandede kor, 1 mandskor, 2 gymnasiekor, 2 pigekor, og 1 rytmisk kor.

Kórsamband Føroya er 4 år gammelt og blev oprettet ved et af de årlige korstævner som et samarbejdsorgan, der blandt andet skulle hjælpe til med organiseringen af disse stævner, samt vække og stimulere interessen for korsang. Alle kor på Færøerne kan være medlemmer, men nogle kor inden for menighederne, synes ikke at være interesseret. Forbundets virke hidtil har været konsoliderende; først i 1987 er vi kommet op på en rimelig dækning af korvirksomheden.

En af de ting som Kórsamband Føroya har påtaget sig som en særlig forpligtelse, er sangen ved *Olai*-festlighederne: et officielt indslag med korsang i forbindelse med den traditionelle *Olai*-procession, samt et alsangs arrangement om natten, der samler mange mennesker.

Korstævnerne bliver almindeligvis

afholdt fra torsdag-lørdag i forbindelse med Kristi Himmelfartsdag. De begyndte for 20 år siden, går på skift fra sted til sted og foregår ofte i en sports-hal, det største hus bygderne kan skaffe. Deltagerantallet ligger fra 300 og opefter, de fleste er tilsluttet et kor, men der er også mulighed for individuel tilmelding.

I 1987 blev korstævnet afholdt i Tórshavn, som af gode grunde har de bedste faciliteter at tilbyde – Nordens Hus, landets eneste koncertsal. Der deltog omkring 400 sangere samt 15 aktive kor i årets stævne, hvis fælleskor blev dirigeret af den svenske dirigent Robert Sund.

Blæserensembler

Blæseorkestrenes sammenslutning, *Meginfelag fyri føroysk hornorkestrur* omfatter 10 orkestre (ni brass bands og et harmoniorkester) med ca. 250 musikere. De har alle en professionel instruktør, lønnet af aftenskolerne, hvilket også gælder de fleste kor.

»Musikstevnan«, som blæseorkesterstævnet bliver kaldt, bliver afholdt St. Bededag. Hvert orkester giver et bidrag til en lang eftermiddagskoncert,

og om aftenen er der fest. Dette er selvfølgelig en stor begivenhed hvert år, men orkestrene har alle deres lokale arrangementer at passe. De omfatter typisk et par koncerter, en julekoncert, samt parade ved Grækarismessa (12. marts), flagdag (25. apr.) og det lokale sommerstævne i spidsen for spejdere og idrætsfolk.

I 1987 var »Meginfelag« vært for Nordisk Amatør Musik Unions sommermusikskole og dirigentkursus med 150 deltagere.

Symfoniorkesteret

Føroya Symfoniorkestur blev stiftet efteråret 83, efter en forholdsvis vellykket koncert med et symfoniorkester i juni samme år. Man havde før lejlighedsvis prøvet symfonisk musik med et udvidet kammerorkester og desuden undersøgt muligheden for et symfoniorkester i 78, hvilket dog ikke førte til noget.

Men i 83, musikskoleeksperimentets 2. år, havde et par af lærerne, Kanny Sambleben (dansk violinist) og Magne Synnevåg (norsk klarinettist), lyst til at stable et symfoniorkester på benene som en slags afslutning på deres ar-

bejde heroppe. Begivenheden blev slået stort op som starten på et nyt orkester – med nationalsangen og en velkomsttale af landsstyremanden i kulturanliggender. Men den meget store interesse for begivenheden skyldtes nu også, at den foregik i det dengang næsten nye Nordens Hus. Reaktionerne fra publikum og musikere var tilstrækkeligt overbevisende til, at man vovede at tænke på en fortsættelse.

Prøverne begyndte september samme år, og i oktober blev der holdt stiftende generalforsamling. Orkestret fik her en målsætning, hvor det forpligter sig til at spille en aktiv rolle i færøsk musikliv, ved at opføre færøsk og færøsk inspireret musik, ved at stille sig til disposition for komponisterne, samt opfylde amatørers og musikeres ønske om at udfolde sig i det symfoniske medium.

87/88 sæsonen, orkesterets 5. nummer to store selvstændige koncerter i november og april, i Nordens Hus ligesom vores hidtidige. Der overvejes at rejse ud til en af bygderne med aprilkoncerten.

Til april uropføres en fløjtekoncert af komponisten Kristian Blak. Dette bliver den anden uropførelse af et værk komponeret til orkestret. Den første var Sunleif Rasmussens tonedigt »Havið« fra 86.

Lejlighedsvis giver vi et bidrag til andre arrangementer. Koncerterne bliver altid optaget af *Utvarp Føroya*,* og transmitteret ved lejlighed. Orkestret vil modtage et mindre beløb for dette. Orkestret har modtaget betydelige og stadigt stigende beløb fra lagtingets kulturbevilling, så det nu er i stand til at give musikerne betaling, omend endnu beskeden, for orkestertjeneste.

Symfoniorkestret får ikke direkte økonomisk støtte fra Nordens Hus, men vi føler os hjerteligt velkomne i huset: får entréindtægterne fra vore egne koncerter, får lov til at øve i huset hvis det er ledigt, huset har på vor opfordring anskaffet nodestativer, og er der ledige rum, får de tilreisende musikere logi.

Musikskolernes betydning

Symfoniorkestret er et blandet orkester af musiklærere, amatører og enkelte musikskoleelever. Til koncerter bliver det suppleret med fire-fem udefrakommende musikere, almindeligvis færøske konservatorieelever eller danske musikere, så orkestret i alt er på ca. 45 musikere.

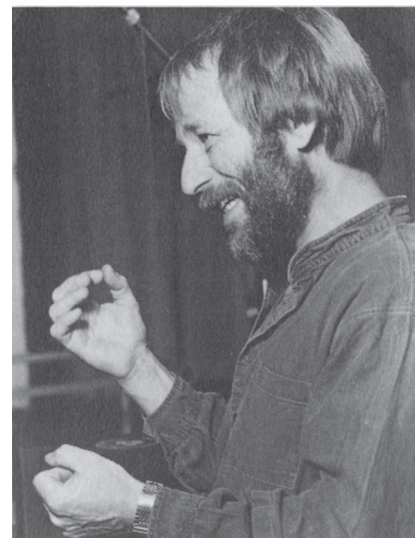
Den største musikbegivenhed i 1987 var den første færøske opførelse af Bach's Johannespassion, med 50 sangere og 30 musikere samt solister fra Færøerne, England, Tyskland og Schweiz, under ledelse af den schweiziske dirigent Willi Gohl. Denne koncert kunne ikke gennemføres uden betydelige tilskud fra Nordens Hus.

Musikskolevirksomheden er ekspanderet hurtigt de seneste år. Det illustreres bedst ved at se på musiklærerantallet, som fra at være en lille håndfuld for fem år siden er vokset til over tredive. En del af disse spiller naturligvis med i symfoniorkestret, og det er blandt dem, kor- og orkesterlederne overvejende hentes.

I takt med denne undervisningsforøgelse vokser også antallet af unge færing med lyst til at kaste sig over musikstudiet. Udsigten til at få et arbejde som musiklærer ser jo ret lovende ud. Dels må man regne med at antallet af stillinger skal øges fra 30 til 40–45 de

kommende år, og dels er 3/4 af vores musiklærere unge udlændinge, der kun har planlagt at være her i et eller to år, for at prøve noget spændende inden de rejser hjem til mere vante omgivelser.

* Den færøske radio. □

(foto Ole Haupt)

Den danske dirigent John Høybye (billedet ovenfor) har adskillige gange arbejdet med færøske korsangere, -ledere og musikere. Bl.a. på korstævnerne og ved kurser i børnekormetodik for færøske musiklærere. Det var på den baggrund, Modspil bad John Høybye om at anmelde den nyeste færøske korplade »Blått« (se anmeldelsen side 57). JH har især fået en tilknytning til Fuglefjord, og i 1984 skrev han musik til kantaten »Havdis« – med tekst af Fuglefjord-digteren Alexandur Kristiansen – for kor, soli og symfoniorkester, til indvielsen af bygdens nye kirke. Siden har han fået bestilling på musik til indvielsen af kirkenes orgel, som finder sted i 1989.

Blátt – færøsk kormusik på højt niveau

Blátt. Tórshavnar Kamarkór og Havnarkórið – LP med 15 koncertoptagelser fra 1986, udg. april 87. Plademærke: TUTL, nr. FKT 1.

Efter at have lyttet til denne nyindspillede kor-plade fra Færøerne, bliver jeg nok en gang slået af forbavselse over dybden og styrken af de kunstneriske manifestationer, der udgår fra det lille samfund på klippeøerne i Atlanten. De 45.000 mennesker rummer en talentmasse inden for malerkunst, litteratur og musik, som er bemærkelsesværdig.

På kor-området kan en del af forklaringen muligvis hentes deri, at færingerne altid har været et sangbegeistret folk. Ligesom på Island er instrumenter og instrumental musik kommet sent til Færøerne, og musikken til fest, til højtid, til dans, i kirken, i missionshuset måtte igennem mange år nødvendigvis være af vokal art. Dette har naturligvis skabt en stærk og dyb sangtradition, som eksempelvis er en af forudsætningerne for, at man i Fuglefjord – under den initiativrige Frits Johannesens ledelse – har kunnet skabe et pigeor, der tåler sammenligning med de allerbedste danske pigeor.

Den foreliggende LP med færøsk kormusik er indsunget af Havnarkórið og Tórshavnar Kamarkór, under ledelse af Ólavur Hátún og Ólavur Jøkladal. Den er et konkret resultat af disse to kors rejse til Danmark i forbindelse med det færøske kulturfremstød: Færøerne i Fokus, der fandt sted i København april 86 – der er tale om live-optagelser af koncerter i Helligåndskirken i

Ole Wicks vignet til coveret

Kbh., Roskilde Domkirke og Tivolis koncertsal.

Repertoiret består af ny og ældre færøsk kormusik. Men der er også blevet plads til de to gamle danskere: Weyse og Rung. Og naturligvis er Karl S. Clausen repræsenteret. Karl Clausen var levende interesseret i færøsk sangtradition, og han opholdt sig i mange perioder på øerne for at indsamle materiale og for at arrangere færøske folke-melodier og salmer for kor. Karl Clausen var en stor korpædagog og en fin arrangør og det er helt naturligt, at han repræsenteres på en plade, der skal vise spændvidden i færøsk kortradition.

Den helt unge generation af kor-komponister er repræsenteret ved Sunleif Rasmussen, Pauli í Sandagerði og Bjarni Restorff.

Sunleif Rasmussen er korsanger, jazzmusiker og musikunderviser. Han har gjort sig fordelagtigt bemærket med nogle kompositioner for pigeor og (jazz-)klaver skrevet til Fuglefjord Pi-

gekor og blandt andet opført på dette kors Danmarks turné i april 87. På pladen repræsenteres han med korstykket »Blátt« (blåt) – en smuk, næsten naturalistisk tonegendingning af færøsk, himmel og hav, blåsorte klipper og grønt græs. Monumentale, mangestem-mige klangsøjler står som stejle forbjerger og spejler sig i solskinsklart, unisont havblik.

Pauli í Sandagerði, der for nogle år siden vakte opmærksomhed med oratoriet »Jesus og Makedonerin« har også valgt et naturbeskrivende digt til sit bidrag. At naturen er en vældig – ja uomgængelig inspirationskilde for færøske komponister er ikke underligt for den, der har besøgt øerne. Rytmen er i havets dønninger og vejrligets bratte skift, smukke melodilinjier tegnes af havfugles flugt, former og strukturer fødes af bjergmassivets konturer. Pauli í Sandagerðis bidrag er holdt i et moderat, moderne tonesprog. Melodilinjien er enkel, men personligt formet og akkordmaterialet giver visse minder om Vagn Holmboe, der jo også har komponeret til færøske tekster og som også kunne finde på at lade slutakkorden være en tom kvint.

Bjarni Restorffs »Ordene« – har tekst af Rói Patursson, der for nyligt modtog Nordisk Råds store litteraturpris. Denne korsats er nok den mest differentierede af de tre »moderne« korsatser. Den stiller store krav til korets udtryksformåen både m.h.t. det klanglige, det dynamiske og det rytmiske. Men koret honorerer i fuldt mål, de krav der stilles, og man kan ikke forestille sig, at ung færøsk kormusik kunne præsenteres på en bedre og mere dækkende måde end det gøres her.

I de tre Karl Clausen satser fornem-

mer man, at stemmegrupperne befinder sig godt ved at udføre melodiliner, som er formet af en dygtig arrangør. Især julesalmen »Tey boð nú ljóða . . .« er et overmåde fortrinligt korarrangement med et indbygget intensitetscrescendo: efter indledningens solostrofer føres satsen via vekselskortechnik med fin udnyttelse af kontrasten mellem dame- og herrestemmer til slutningens mættede halleluja-klange. Balancen mellem stemmerne er perfekt og klangen blander fint. Især damestemmerne har dette inderlige vibrato, som tilfører korklangen en helt speciel færøsk og meget smuk farve. Og denne

farve kommer helt til sin ret i Weyses uforgængelige morgen- og aftensange for lige stemmer. Aldrig har jeg hørt »Lysets engel . . .« og »Den skønne jordens sol« sunget med en sådan grad af klanglig indlevelse.

De »klassiske« færøske sangkomponister Hans Jacob Højgaard og Jógvan Waagstein er naturligvis også repræsenteret. De synges meget smukt og meget færøsk – hvilket også vil sige i relativt langsomt tempo. For færøske korsangere har det ikke godt med »hurtige« sange. For at få den rette klang frem må man dvæle lidt på højtonerne og man må give sig tid til at smage på

diftongerne. Og netop dette skal da også være min eneste kritik af denne fortrinlige korplade, at den på grund af for få temposkift (fra den ene sang til den næste) og på grund af, at de fleste sange udføres i meget langsomt tempo, nemt bliver en smule monoton.

Men – som allerede fremhævet flere gange – der synges utroligt smukt, klangfuldt og afbalanceret på denne plade, der giver et godt billede af en korttradition og et musikalsk niveau, der vækker til eftertanke.

John Høybye

Færøsk musik på plade og bånd

Plátufelagið TUTL

Pladeproduktionen på Færøerne går tilbage til 1957, men først i 1977 udkom den første plade med improviseret musik.

Det var en singleplade med 'Kræklingar' og Holgar Laumann som solist. Pladen var udgivet af Havnar Jazzfelag (Jazzklubben), som senere samme år udgav en LP med Brandur Øssursson kvartet på den ene side og Karsten Vogel kvintet på den anden. I 1977 indspillede også Spælímenninir í Hoydølum deres første LP.

Allerede i 1979 var der udgivet 6 jazzplader, en børneplade og 4 folke-musikplader. De var alle på individuelle »eget Forlag« bortset fra tre som Jazzfelagið stod for. Alle disse udgivelser, som i forvejen havde samarbejdet, blev derfor enige om i 1979 at lade pladerne

indgå i et forlag i form af en forening med en valgt bestyrelse til varetæelse af administration af udgivelserne. Foreningen fik navnet *Tutl*, som betyder »rislen« (af vand) eller »hvisken« – med en vis poetisk undertone.

Tutl har stort set udgivet, hvad ellers ikke ville være kommet ud på plade, idet der ikke er nogen fortjeneste at forvente ved musik i disse genrer (heller ikke på Færøerne). Fordelen ved at udgive Tutl er altså mest administrativ, idet producenten som oftest selv betaler udgivelsen alligevel.

Nu da der er 29 plader udgivet, er Tutl's betydning og omdømme også større. Det samlede salgstal pr. år ligger på omkring 3000 LP/MCs. Disse plader sælges dels på Færøerne, men der er kontakt til lyttere i mange lande.

I Østeuropa er der især jazzlyttere, mens Spælímenninir især sælger deres plader på tourné og gennem distribution i Skotland og USA. Der distribueres nogle få i Island og Danmark, men nærmest ingen i de andre nordiske lande.

Men musikken fra pladerne bliver spillet i alle nordiske radiostationer med jævne mellemrum. Vi er altså slet ikke skuffede over manglende salg eller distribution i lande, hvor Tutl's musikere ikke optræder. Udover den musikalske fornøjelse der ligger i at udgive egen musik som musiker eller komponist, har pladerne nemlig givet kontakt til lyttere over hele verden – Novosibirsk, Tasmanien, Zürich . . .

Pladeproduktionen er gået lidt i stå i 1986–87. Fra 1977–85 udkom 3–4 LPs

om året, mens i 1986 kun én (Spælimentinir). I 1987 er også kun én udkommet (kor). Væsentligt har været manglende musikalsk arbejdsplads for jazzgrupperne og finansieringsmuligheder. Der er dog planlagt flere. Der udkommer en dobbelt LP med færøsk traditionel (vokal) musik, og også instrumental kammermusik, 2–3 jazz-LPs, én med visesang – så nedgangen i 1986–87 er nok ret tilfældig.

I hvert fald er der ideer nok blandt Tutl's producenter. Der er også tendens til at inddrage andre musikgenrer, klassisk og dokumentar, end som de hidtidige: visesang, spillemandsmusik og jazz. Men det er nok inden for de to sidstnævnte genrer, der kan forventes mest musik, også i fremtiden.

Kristian Blak

Ud over pladeforlaget TUTL er der for tiden to andre færøske producenter af plader og kassettebånd: Hansemann og Bar Records

Hansemann alias H.C.W. Tórgarð er den ældste i branchen. Han startede i 1957, med datidens store hit »Sunnukvöld í plantasjuni«, på lakplade. I 1987 sender han udgivelse nr. 101 på markedet, 3 »opsamlingskassetter« med schlager-musik, børnesange og færøsk dans for at markere, at det nu er 30 år siden, den første plade kom.

Der var blevet lavet færøske plader før 1957, inden for den religiøse musik, og ud over de to forlag, er der mange, der udgiver musik selv, på kassettebånd.

Et pænt normalt salg er 2–3000 eksemplarer. Hansemanns hidtidige bestseller, *Vestmenn* solgte 7000 ex. i 1983. Det betyder meget for salget at få musikken spillet i radioen. – Men i øvrigt betaler det sig ikke at lave plader på Færøerne, siger Hansemann, der mest satser på kassettebånd nu. For ham skal det være en forretning at udgive musik.

Bar records som drives af *Plátubarrin* i Tórshavn (pladeforretning med filialer uden for T. også) udsender udelukkende bånd, mest rock og beslægtet musik.

TUTL

plader og bånd
distribueres i Danmark af

Olga Musik

Også salg til private gennem:

Bohemia

– hele Danmarks nye musik-klub,
specielt for klassisk og folkemusik

Olga Musik har eneforhandling af alle tjekkiske indspilninger på CD, LP og MC *til lavpris*.

CD fra 99,- LP: 49,- MC: 44,-

Ud over den klassiske import har Olga Musik udgivet mange spændende danske plader og bånd: Rasmus Storm · Batida: "Nathimlen" (PH-prisen 1987) Bjarne Jes Hansen · Humle · Johannes Møllehave · Per Højholts Gitte-monologer · Kolo og mange andre titler.

Skriv efter yderligere oplysninger til:

Bohemia

Olga Musik · Boeletvej 4 · 8680 Ry

Diskografi

I diskografien er medtaget et udvalg af udgivelser, som tilsammen kan give et indtryk af færøsk musik. Ikke fuldstændigt, dertil er produktionen alt for omfattende. For overskuelighedens skyld er listen opdelt efter genrer. Også her er der tale om et valg. Fx er *Frændur* placeret under *nyere sange og viser* – men deres musik står både i gæld til Beatles og til 80'erne, samtidig med at den er barn af færøsk sangtradition.

HTJ

traditionen:

Føroyskur dansur (Hansemann, K 1326/MC 1326, 1984). Kvad (Ormurin Langi) og viser, m. Dansifelagið í Havn (Tórshavn Danseforening). Texter medfølger.

Sjúrðar kvæði. (Hansemann, FØRK 1, 1986). 5 LP/ 5 MC med »Sjúrðar«-kvadet; texthæfte med kommentarer til kvadets enkelte dele medfølger.

Sumbingar kvøða (Hansemann, K 1319/MC 1319). Udgivelse med kvadsang fra Færøernes sydligste bygd, kendt for sin særlige måde at kvæde og danse. Optaget 1965.

Poul Eide syngur. (Hansemann, K 1312, mini LP). To åndelige viser fra Peter Dass' »Aandelig Tids-Fordriv«; optagelser fra 1967 med en af Færøernes store sangere.

kormusik:

Blátt (TUTL, FKT 1, 1987) ældre, nyere og helt ny kormusik, fortrinsvis færøsk. Texter medfølger. Anmeldt s. 57.

Pauli í Sandagerði: *Jesus og Makedonarin* (udg. af Tórshavnar Býráð 1986; 2 LP og texthæfte). Studieoptagelse af nyt færøsk værk for kor, solister, symfonisk besætning og rockgruppe, til texter af Sigmund Poulsen. Bestillingsværk opført 1. gang ved Tórshavns 75 års jubilæum som købstad i 1984.

Færøernes førende forretning inden for færøske plader og bånd

Vi sender gerne til dig.

LM-handilin

SMS Butikscenter, Box 100, FR-110 Tórshavn, Tlf. 009 298 15202

nyere sange og viser:

bolkurin BROS: *Heima* (MC; Ejl 101, 1986). 14 åndelige rytmiske sange til musik af Jógvan á Lakjuni, Eyðun á Lakjuni m.fl. Fremført af sangere fra Fuglafjarðar Gentukóri og en række instrumentalister. Til udgivelsen hører et hæfte med noder, becifringer og tekster.

Frændur II (Frændur 8402, 1986). Den 2. af to LP'er med tekster og (rytmisk) musik af Rani Nolsøe, Eyðun Nolsøe og Steintór Rasmussen med venner, bl.a. Hanus Johansen og Terji Rasmussen. Tekster medfølger, m. oversættelser til norsk og engelsk af sangene.

Kári Petersen: *Velferðarvísur* (TUTL. HJF 5/HJF 5 MC, 1978). Kommentarer til velfærdssamfundet; text og musik af Kári P. m.fl. Tekster medfølger.

Sjómansrímur (Ord og Løg, ORL 1 1983). 10 sange med text af H.A. Djurhuus og musik af Regin Dahl. Udgivelse i anledning af 100-året for digterens H.A.D's fødsel og til digteren og komponisten Regin Dahls 65 års fødselsdag i 1983. Sang: Úlvur við Høgadalsá og Durita R. Dam; instrumenteret. Tekster medfølger.

Vit minnst 1 og 2 (Hanseman; K 1302/MC 1302 og K 1314/MC 1314). Genudgivelser af 24 tidlige færøske pladeindspilninger – »schlagere« fra 1950'erne og 60'erne med navne som Simme, Nikolina og Tey av Kamari-num, Faroe Boys m.fl.

børnemusik:

Her eru vit (bar records, LP 270/MC 270, 1984) og *Her eru vit aftur* (bar records, MC 320, 1985). Rytmiske børne-

sange af Jóhannus á Rógvu Joensen, til tekster af Steinbjørn B. Jacobsen, H.A. Djurhuus, Aleksandur Kristiansen m.fl. Texthæfter medfølger.

Syng bara við (TUTL, SHD 8, 1985, LP/MC) Børnesange på færøsk.

rock, pop, country:

Ung 85. (Føroya Ungdómsráð, FUR 0001, 1985). LP i anledning af Ungdomsåret. En række færøske nutidige musikere og grupper er repræsenteret. Teksthæfte medfølger.

fortsættes s. 63

nr. 37 Musikanalyse – genvej eller omvej

nr. 36 Musik og magi

nr. 35 Sangen har vinger (om sang i DK)

nr. 34 Populær-rock

nr. 33 Opera, musical, operette

nr. 32 Veje til musikoplevelse

nr. 31 Romantikkens genkomst?

nr. 30 Musik over grænserne

nr. 29 Musik og billede

nr. 28 Musik og dans

nr. 27 Musikalitet

nr. 26 Musik og ny teknologi

nr. 25 80'ernes musikhistorieskrivning

nr. 24 Holistisk musikforståelse

nr. 23 Latinamerikansk musik

Undertegnede bestiller hermed:

_____ stk. abonnement årg. 88
nr. 39–42, kr. 158,-

_____ stk. RABATTILBUD: 4 numre,
frit valg ml. nr. 23–34, kr. 98,-

_____ stk. RABATTILBUD: årg. 87
nr. 35–38, kr. 128,-

_____ ex. af MODSPIL nr. _____
(pris pr. nr. kr. 35,-)

Navn _____

Gade/vej _____

Postnr. _____ By _____

BREV

Postbesørges
ufrankeret
Modspil
betaler
porto en

840

Modspil

Forlaget Rhodos
Strandgade 36
DK-1401 København K

FÆRØERNE....DET IDEELLE STED TIL EN KOMBINATION AF
FERIE OG INDSPILNING

Til din/jeres disposition står Færøernes mest
moderne og veludstyrede 24-spors indspilningsstudio,
med et stort udvalg af diverse effekter.

LT STUDIO
Postbox 2129
FR-165 Argir
Faroe Islands
Tlf.: 298 15740

diskografi fortsat fra s. 61

Devon: *Náttarlív* (bar records, MC 300, 1985). Færøsk 80'er rock; musik og text af Petur Mohr Reinert.

Robert 25 år (Hansemann, K 1327/MC 1327, 1984). Jubilæumsplade for Robert Mc. Birnies første optræden (se artiklen s. 24).

Ingun Simonsen: *Eg vil liva* (Hansemann, K 1332/MC 1332, 1987). Ingun Simonsens 2. plade, med hendes egen musik til tekster af færøske forfattere. Tekster medfølger.

Vestmenn: *Brot* (Hansemann K 1323/MC 1323, 1983) og *Kanska í dag* (Hansemann, K 1330/ MC 1330, 1985). Populærmusik i countrystil med den gruppe, der har haft det største pladesalg hidtil på Færøerne.

jazz og beslægtet improviseret musik:

musik af Kristian Blak:

1) med gruppen Yggdrasil:

Den yderste ø (TUTL, HJF 12, 1981)

Ravnating (TUTL, HJF 13, 1982)

Heygar og Dreygar (TUTL, HJF 15, 1983)

Concerto Grotto (TUTL, HJF 18, 1984)

De fire tårne (TUTL, HJF 19, 1985)

2) med andre ensembler:

Snjóuglan (TUTL, HJF 7, 1979)

Kingoløg (TUTL, HJF 16, 1984)

(Disse plader er alle omtalt i artiklen s. 44–45).

musik af Jóhannus á Rógvu Joensen:

Brongl: *Ein Roynd* (TUTL, HJF 8/HJF 8 MC, 1980). J. á RJ's første LP med egen musik, spillet af færøske og danske musikere.

Brongl: *Víðari* (TUTL, HJF 10, 1981). Kompositioner af J. á RJ, arrangeret af Torben Kjær og indspillet med overvejende danske musikere (se interviewet J. á RJ s. 38 ff)

musik af Sunleif Rasmussen:

Sunleif Rasmussen (TUTL, HJF 17, 1984) Indspillet m. Aage Tanggaard (dr) og Karsten Vogel (as), Sunleif R. (p) og Jóhannus á Rógvu Joensen (b), sidstnævnte har skrevet to af numrene på pladen.

endvidere findes:

Jazz í Føroyum 1–3 (TUTL, HJF 2 (1977), HJF 4 (1978), HJF 9 (1981)) med musik spillet af færøske og skandinaviske jazzmusikere i Havnar Jazzfe-
lag (jazzklubben i Tórshavn).

Kraeklingar: *Ábit* (TUTL, HJF 6, 1979). Jazz, jazz-rock og latin med Tórshavngruppen »Kraeklingar«: Eskil Romme (ss, as), Ólavur Øster (g), Kristian Blak (p), Kolbein Simonsen (b) og Jan Jacobsen (dr, perc.).

Fagrir Fuglar: *Veðurløg* (TUTL, HJF 11/HJF 11 MC, 1981) Musik af Karsten Vogel indspillet af denne med hans Færø-gruppe (se også artiklen s. 34 ff)

folkemusik:

TUTL har udgivet en række plader med skandinavisk folkemusik, indspillet af ensemblerne Spaelimenninir og Spaelimenninir í Hoydølum. I artiklen s. 44 er omtalt: *Á Ferð* (TUTL, HSD 6/ HSD 6 MC, 1984)

Bibliografi

om musik på Færøerne:

»Ándelig visesang på Færøerne«, ved Karl Clausen og Marianne Clausen. i: *Fra Færøerne – úr Føroyum*, årbog fra Dansk-Færøsk Samfund VII–VIII, København 1975. Om »Kingotraditionen«, med tekster og melodier transkriberet efter optagelser med færøske sangere. Kommenterede.

Eva Fock: *Rytmask dansemusik på Færøerne*. Aalborg Universitetscenter 1984, upubl. Speciale om den rytmske musiks historie på Færøerne indtil 1984; med et omfattende empirisk materiale indsamlet på F.

Nina Kastrup: *Om kvadsangens kår i dag*. Speciale fra Århus Universitet, upubl.

Astrid Luihn: *Føroyskur Dansur*. Studier i sangdanstraditionen på Færøerne. Rådet for folkemusik og folkedans, Trondheim 1979.

Zacharias Sørensen: *Sangen i den færøske folkeskole ca. 1900–1950*. Aarhus Universitet 1984, upubl. Speciale om færøsk sangkultur under overgangen fra lukket bondesamfund til industri-samfund.

om færøsk nutids-kultur:

F 15 Kontakt nr. 1, 19. årg. januar 1986, Nordisk Billedkunstinformation. Dobbeltsær-nr. om færøsk kultur og billedkunst. Hovedvægten på billedkunst, men også informerende artikler om færøsk kulturhistorie, styreform, presse, sprog, teater m.m.

MUSIK PÅ FÆRØERNE

